კოტე ჯანდიერი

გლობალიზაცია

დათო აზნიაშვილს და ნოდარ დუგლაძეს

ანეკდოტი ხო გაგიგიათ, კამეჩაანთკარელი კაცი ალაზნის პირას რო წამოწოლილა და ვირებს გასცქერის? და თან იძახის: „სოჩაა, მა რაა!“ გაგახსენდა-ათ?! რაღა მაინცდამაინც კამეჩაანთკარელი და არა საზოგადოდ კახელი? ეხლავე გეტყვით. ჯერ იქიდან დავიწყოთ, რო სადღეისოდ, აბა, სხვა რომელ სოფელშიღა ჰყვანთ ამდონი ვირი, რო ეგრე თავის ნებაზე მიუშვან ნაპირ-ნაპირ საბალახოთ. რაც ბენზინი და სალიარკა გაძვირდა, ტაჩკაშეუბმელი ან საპალნედაუდებელი სახედარი, გენაცვა, კახეთის სხვა სოფლებში მე არ მინახამს, დაუსაქმებელი და უდარდელად გაგორებული კაცი კი – იცოცხლე! თანაც, ხო არა გგონიათ, უქმე დღეებსა და დღესასწაულებზე ვიძახდე? არა, კაცო! ჩვენში ყოველ ცისმარე დღესა ნახამ წოლისგან გვერდებდაბუჟებულ მხვრინავებსა. მერე და, სად აღარ კოტრიალობენ მამაცხონებულები: ზვარში, პურში, კანტორის უკანა ბაღში, ექსკავატორის ჩრდილში; თივის ზვინზე, კაკლიძირსა და ბალკომის ტახტზე უკვე აღარას ვამბობ! ეგ არი ჩვენი ხალხი დღევანდელ დღესა! კამეჩაანთკარი მაინც თელ კახეთში პირველია, როგორც რო გრილ ადგილას წამოწოლის მსურველთა რაოდენობით, ისრე უქმად მოცდენილი და ჩასუქებული ვირების სიმრავლითაც. ვირებია ამ ჩვენ სოფელში – როგორიც გინდა, სულო და გულო: მზეზე შავად მოზიბზიბე, ჯანიანი ჩოკინები; ჯაგარაბურდული, დაჩოლახებული ბებერი სახედრები; გვერდებგაბერილ, მაკე დედლებს აკიდებული ჩოჩრები...

რა არი? პლიონკა გათავდა-ა? ხო, კარქი, დეგელოდები... თქვენა, შვილო, ეგ სად უნდა გაუშვათ? რადიოში-ი?.. და როდის?.. აჰა!.. თამარა! გესმის, ქალო, ე ბალღები რას იძახიან? „პარასკევ დილას, ეფ ემ ასოცი და შვიდიო“. გაიგე-ე? მე ვერ დავინახსოვრებ, შენ ჩასწერე მაგ პრიხოდ-რასხოდის რვეულში. ნეტა ეგ „ეფ ემი“ რა უნდა იყოს? რა ვქნა, კაცო, ძველი რადიოებისა მესმოდა, „ესტონიც“ კი გვედგა ზალაში; მემრე „სპიდოლა“ მაიტანა ცხონებულმა ანიჩკამ, ჩემმა დამ; ვიჭერდით თბილისსა და მოსკოვს... ამ ახალ რადიოებს კი ჯერთ ალღო ვერ ავუღე.

ისე, მე რო მკითხოს კაცმა, საზოგადოდ, რადიო სჯობია ტელევიზორსა. უსმენ ადამიანების ხმებსა და თვალდახუჭულად თუ დაუხუჭველადაც იგრეთს წარმაიდგენ, როგორიც გაგეხარდება... შენ ჭკუაზე, რა! არ მეგეწონება – მააძრობ თავსა და ახალს დაადგამ. ტანისამოსსაც, როგორსაც გინდა ისეთს ჩააცვამ... ტელევიზორში კი, რასაც მოგისჯიან, იმას უნდა უცქირო, ნერვები მეშლება, კაცო-ო! მერე შინაარსითაც უფრო ბოროტული

და ავყიაა ე ოხერი! ახლა დენი უნდა... დენი კი ხო იცით, კახეთში როგორი იშვიათობაა? ხოდა, მე რადიო მირჩევნია – ფული ფულად მეზოგება და ნერვები – ნერვებად... თამარ, მოდი გენაცვა, ამათ კიდე ყავა მაუდუღე, მე კიდევა პივა და ჩიფსები მამიტანე... მიდი, ქალო, ნუღა იწმაწნები, ჩასწერე ჩემ ანგარიშზე... ნუ გეშინიან, ჩასწერე, მარინა გაფრთხილებული მყა-ამ!

რა ვქნა, გავაგრძელო?.. ხო-ო, ვირებზე მოგახსენებდით. ისე კი, ვირი რა მოსატანია, ჩვენა, გენაცვა, ადრე კამეჩებით ვიყავით განთქმული. აქა იგრეთი ჰაერია, რო კამეჩი ზორბა და ჯანიანი იზრდება. პატარობაში ბებერ ხარკამეჩზე გადამჯდარი სოფლის ჯოგს მოვერეკებოდი ხოლმე სამხრიჯვრის იალაღებიდან ალაზნის ჭალებისაკენ. მაღლა, ბინებში დარჩენილი კაცები კი კამეჩის რძისაგან მაწონს ადედებდნენ და ყველი ამოჰყამდათ. კამეჩაანთკარის ყველი თელავის ბაზარზე განთქმული იყო. თბილისიდანაც მოდიოდნენ იმის საყიდლად. დღესა, გენაცვა, თელი მსოფლიო რო მაიარო, კამეჩის ყველს ვერსად იშოვნი. პაპიჩემმა მაინც ისეთის გამოყვანა იცოდა, რო შენი მოწონებული! დიდხან არ აჩერებდა წათხში. ახლადმარილგამჯდარ, რბილ-რბილ თავებს ამაიღებდა და ე, ამოდელა ბრტყელ ფიქალზე დააწყობდა. მერმე ემაგ ფიქალს კრამიტდახურული თალარის თავზე შემოსდგამდა, რო ღორი ან ძაღლი არ მიპარვოდა და მზეზე სდებდა. როცა ყველი გარედან შეხმებოდა და ნეკის სიმსხო ქერქს მაიდებდა, ხურჯინებში ჩავაწყობდით, ვირს ავკიდებდით და სოფელში ჩავზიდამდით ხოლმე. იმავე დღეს გრილ სარდაფში ხის თაროებზე ვალაგებდით და ზამთრამდე ეგრე ვაჩერებდით... როცა მზეზე გამთბარ და კანშემომხმარ ყველს სიგრილეში დადებ, შვილო, ჯერ სულ დაოფლამს, მერე კი, ნელ-ნელა თელ ამ ცხიმს უკან შაიწომს და თეთრი თავი თანდათან ქარვისეეფ ყვითელი ხდება. უჰ, მაგი ჭამას რა სჯობია, ბიჯო-ო! რომელი გუდა და სულგუნი! ეგ ყველი, გენაცვა, ყველას კი არ უნდა აჭამო. სიტყვაზე რო ვთქვათ, ხევსური და მეგრელი კი ვერ გაიგებს მაგის გემოსა. ვერც ამერიკელი დააფასებს... ვერც რუსი და თათარი. ეგა, შვილო, უფრო ფრანგს ან გერმანელს უნდა გააშინჯო, ანდა იტალიის ხალხსა...

რა-ა? არა, არც საფრანგეთში ვაარ ნამყოფი და არც არსად, ნავარასისკს არ გავცილებივარ... საიდან ვიცი და იქიდან, რომა, თავის დროზე, ილიკო ჯანდიერმა ეგრე თქო. იმას კი არ შაეშლებოდა. ილიკო ჯანდიერი გაგიგიათ?.. არა, აბა საიდან!.. ეგა, გენაცვა, დიდი ზოოტექნიკოსი იყო – ჯერთ რიგაში, მერმე კი გერმანიაში და ხოლანდიაში ნასწავლი. ოცდათორმეტი თუ ოცდაცამეტი წელი იყო. მე მაშინ 12-13 წლისა ვიყავი და კარქა მახსომს. მამიჩემმა ტიტემ ჩამოიყვანა თბილისიდან. მაშინა ილიკო თელ საქართველოში დადიოდა, რძისა და ყველის ხალხურ ტექნოლოგიებსა თუ რაღაც ეგეთსა სწავლობდა, თანაც მთავრობისაგან ყველის ფაბრიკების გამართვა ჰქონდა დავალებული. მამიჩემი კი სოფლის მექანიზაციაში

მუშაობდა და ილიკოს ეხმარებოდა. ზაფხული იდგა. მე და ანიჩკა მაღლა, სამხრიჯვრის ბინებზე ვიყავით ვანა პაპასთან, როცა ილიკო და ტიტე ამოვიდნენ. ცხენებით იყვნენ. მამიჩემი უნფრო ზორბა ტანისა იყო, ილიკო კი – ჩია და დაბალ-დაბალი. გალიფე შარვალი ეცვა, ქამრიანი ფენჯაკ-ტუჟურკა და წვრილი გალუსტიკი. თავზე კეპკა ეხურა. ვანა პაპა გემეეგებათ. სხვა მწყემსებიც მოვიდნენ. ილიკო გაღიმებული ხელს ართმევდა ყველას სათითაოდ. ტიტე და ვანა დაატარებდნენ სტუმარს, აჩვენებდნენ, უხსნიდნენ, ის კი ლურჯი კარანდაშით რაღაცას იწერდა პატარა ბლოკნოტში. ჩვენც დაგვასაქმეს – კოცონის დანთება დაგვავალეს, რო მერე მწვადები შეეწვათ მოგვიანებითა. მე და ანიჩკა თან წალამს ვაღვივებდით, თანაც თვალს ვაპარებდით ჩამოსული კაცისკენ, რომელიც პირებ უღებდა ჩვენ კამეჩებსა და შიგ ისე დაკვირვებით ჩასცქეროდა, თითქო ვარსკვლავიან ცასა ხედამდა მაგათ ბნელ ხახაში. მემრე წათხიან სათლებს ჩამოუარა, ხელი ჩაყო, სიმკვრივე მოუშინჯა ყველის თავებსა. ამასობაში ვანა პაპამ დიდ ფიქალზე პურები, ბოლოკი, ნიორი და ორნაირი ყველი დაალაგა: ერთი – ახალი, ჯერ გამოუყვანელი, მეორე კი – შარშანდელი, მკვრივი და ყვითელი. ბებერმა სარქალმა მაწონი გადმაიტანა, ახალგაზრდებმა ზაქი დაკლეს. მამიჩემმა ღვინის ტიკი ჩამოხსნა ცხენს. გაიმართა ქეიფი. ხოდა, მაშინ, როცა ილიკომ ვანა პაპას ყველები გაშინჯა, ყველანი გაყუჩდნენ და მიაშტერდნენ, ისა კი ნელა და საგანგებო გულისყურით ღეჭამდა, თვალები ფიქრიანი და სხვაგან მაცქერალი გაუხდა, გეგონება მეფე ერეკლეა და ქვეყნის ბედსა სწყვეეტსო. ანიჩკას გეეცინა კიდეც. ის იყო, ტიტე უნდა გასწყრომოდა, რო ილიკომ გაიღიმა და თქო: „ერი-ჰაა! თქვენი ნახელავით მთელი ევროპა შეიძლება გავაკვირვოთ. ამ ყველის ფასს შვეიცარლები, ხოლანდიელები და ფრანგები გაიგებენ, – დაახანა და მერე დაამატა: – იტალიელებიც, ალბათ“.

მე და ანიჩკა ქეიფის გახურებას ველოდით, ტიტეს სიმღერას. იცით, როგორა მღეროდა? ცაში გაფრენილი ტოროლები ჩერდებოდნენ მოსასმენადა, მა-აშ. მაგრამ ეგ არის, დედიჩემის სიკვდილის მერე იშვიათად თუ მოვიდოდა ხოლმე სიმღერის იშტაზე, ისიც – ღვინო როცა დასძლემდა, მარტო მაშინა. არც ილიკო იყო ურიგო მომღერალი, ლევან ჯანდიერის შვილი მა რა იქნებოდა! მაგრამ იმ დღეს ქეიფი მაინც არ გამოვიდა – ცოტ-ცოტასა სვამდნენ ხანგამოშვებით, უფრო კი ყველზე ლაპარაკობდნენ: მიწსახკომს მივწეროთ, მათიკაშვილსა და გვარამიასო; მოსკოვში რაღაც ქაღალდები გავაგზავნოთო; ახლა ვანას აიმედებდნენ: „გაისად, აპრილში რო სოფლის მეურნეობის ფესტივალი იქნება პარიჟში, შენი ყველი იქ უნდა მოვახვედროთ და ოქროს მენდალი ჩამოგიტანოთო“. ვანა კი იცინოდა და ეგრე იძახდა: „რავი, შვილო, დალევით კი თითქო არაფერი დაგილევნიათ, რო ეგრე აცა-ბაცათა ლაპარაკობთო. რა მენდალი, რი მენდალი, აბა, ამ გაგანია კომუნისტობაში ჯერ თქვენ ვინ გაგიშვებთ ფრანციაში და მერე ამ ჩემ ყველსაო“. ეგრე აგიხდა ყველაფერი!

წერა-კითხვის უცოდინარი იყო ვანა, მაგრამ ალღოიანი. ჭკუითა და გამჭრიახობით ნასწავლ ტიტესა და ილიკოს, ორთავეს ერთად აღებულსა სჯობდა. მაგრამ ეგ მერე გამოჩნდა, რამდენიმე წელიწადში. იმ დღეს კი დაბინდებას არ დალოდებიან, დაილოცნენ, ბალღები დაგვკოცნეს, შესხდნენ ცხენებზედ და ჯერ კიდე წითლად განათებული იალაღიდან დაბლა, ავად ჩაშავებული ღოლუაანთ ხევისკენ დაეშვნენ. ხოდა, კაცო, უცნაური რამე მოხდა... არც ისე უცნაური, მაგრამ დამანახსოვრდა კი: იმ დევის სტომაქივით ჩაწყვდიადებული ხევიდან სიმღერა არ მოგვესმა-ა?! როგორცა სჩანს, უნაგირზე რწევა-ჯანჯღარში ღვინომ თავისი ქნა და ე ჩვენი მხედრები აგვიმღერა. მგონი „გაფრინდი, შავო მერცხალოსა“ მღეროდნენ. თვალით ვეღარა ვხედამდით, შორ იყვნენ, მაგრამ ხმა ისე კარქა ისმოდა, თითქო სამხრიჯვარს არც გასცილებოდნენ. ჩემი და, ანიჩკა, უცბათ მოსწყდა ადგილსა, მინდვრის ბოლოს, ფრიალოების თავზე გადაკიდულ გოდორა ლოდზე შეხტა და ფრთხილად გადაიხედა ხევში. პატარა ვიყავ, მაგრამ მახსომს, სუყველას გულები გადაგვიფრიალდა – მე და ვანა პაპაც იქით გავრბივართ, ანიჩკასაკენ, გვეშინიან, ემანდ არ გადავარდეს. ის კი არხეინათა დგა ლოდზე და თავის წკრიალა ხმას იმათ სიმღერას აყოლებს. ეხლაც თვალწინ მიდგას, კაცო, თმააბურძგნული, თითისწვერებზე შემდგარი გოგოცუნა, მოჯაჯული ბამბაზიის კაბიდან კნაჭა ფეხები რო მოუჩანს... გაგიკვირდება, ამ ორი წლის წინ რო დამეღუპა, სულ ეგრე ლოდზე მომღერალი მედგა თვალწინ... მაშინ პირგამეხებული ვიყავ, სიტყვა არ დამცდენია... ეხლა რა მამდის, არ ვიცი...

კარქი, ნე მიყურებთ... გამივლის... ამ სიბერეში დამჩემდა... განა ვტირი, მაგრამ ე ოხერი ცრემლები თავისთავად ჩამამდიან, გაგიგონია, კაცო?! ცრემლის გარდა ყველაფერი გამიხმა: ხელები, ფეხები, ტვინი... ისე, მართალი რო ვთქვათ, დიდი ტვინისა არც არასდროსა ვყოფილვარ. ანიჩკა? ხო-ო, წარჩინებული ნიჭისა იყო, მე კიდევ – არა. თელი ჩემი ცხოვრება ქაქანსა და ჩიტირეკიობაში გავატარე. წერა-კითხვა ძლივ მასწავლა ანიჩკამა. როგორა? არა, გენაცვა, დედა საიდან? დედიჩემი ჩემ მშობიარობას გადაჰყვა და დავრჩით ეგრე ობლადა. ჩემთვინ ეგ იყო დედაცა და ყველაფერიცა. ოთხი წლით იყო ჩემზე დიდი. მე ოც წელში ვაარ დაბადებული, ეგა კიდე – თექვსმეტში. პატარობიდან ცქვიტი და მაუსვენარი იყო, უცნაურია – ეგრეთი ჭკუიანი და სწავლისმოყვარე როგორ გამოვიდა ე მამაძაღლი!

ანიჩკა რვა წლისა იყო, მე კი ოთხისა, როცა კახეთში აჯანყება დაიწყო. ქაქუცა ხო გაგიგიათ? ხო, ქაქუცა ჩოლოყაშვილი. თავდაპირველად უფრო მატნისა და ლალისყურის ტყეებში იმალებოდნენ მაგისი ბიჭები. ამ ჩვენი სამხრიჯვრიდან ნახევარი დღის სავალიც არ არის მატნამდე. ხოდა, თურმე, პაპიჩემი აბგაში ხმიადებს, ყველსა და მაწონს ჩაუწყობდა ხოლმე ანიჩკას და გადაღმა ხეობაში ატანდა ქაქუცას რაზმელებისთვინ. ენდობოდა და იმიტომ,

იცოდა მაგისი ჭკუის ამბავი. ერთხელაც მდევარს გადასწყდომია ე ჩემი და. აკი გითხარით, პატარაა, კაცო, რვა წლისა. სამხრიჯვარი გადაუვლია, ბექობს ჩაჰყოლია, საძოვრები ჩაუმთავრებია, ხოდა, ის არის ტყეში უნდა შავიდეს და აბგა სამალავში მიიტანოს, რო ფლოქვების თქარათქური მეესმა. არ დაბნეულა ე თითისტოლა გოგო – სანოვაგე სადღაცა ქვის ქვეშ დაუმალავს, როგორც პაპამ დაარიგა, ზედ ხმელი ფოთლები მიუყრია, თითონ კი წკეპლამომარჯვებული დახვედრია მილიციასა. ათნი ყოფილან. წინ დიდ, შავ ცხენზე გადამჯდარი მალაქია ინაკავაძე მოუძღვით – კახეთის მილიციის უფროსის მოადგილე, ორმეტროიანი, ცალთვალა პირუტყვი. მაგისი გამოჩენა შიშის ზარსა სცემდა თელ აქაურ მოსახლეობას. დგაა ანიჩკა, გამხდარი, გაკნაჭული და უყურებს ბაყბაყდევივით თავსწამომდგარ ინაკავაძეს. ის კიდე, ტყავის ლაპლაპა, შავ ტუჟურკაში გამოწყობილი, უნაგირზე წამოხორხლილა და თავისი ცალი თვალით ზემოდან ბურღამს შაშინებულ ბალღსა. „აქ რას აკეთებ, პატრონი არა გყამსო?“, – ასე უკითხამს. „ჩემი პატრონი ვანა პაპაა, მე კი დაკარგულ ხბორებს ვეძებო, – ანიჩკას უთქვამს, – სამხრიჯვრიდან გაგვექცნენ და უნდა ვიპოვოო“. „ვერა გყოლია კარქი პატრონიო, – გასცინებია ინაკავაძეს, მაგისი შავი ცხენიც ახვიხვინებულა, – ამ სიშორეზე როგორ გამოგიშვა პაპაშენმაო?“ ისევ ახვიხვინდა ოდროგელა ულაყი. „საშინელი ცხენი იყოო, – მერე ყვებოდა ანიჩკა, – შავი, შავი, კუნაპეტი, კისერზე ირიბი ნაჭრილობევით, თანაც გიჟურად ატრიალებდა წითელ თვალებს და ბრაზიანად სცემდა ტაშტისხელა ფლოქვებსაო“. საღამოთი ჩაფსმულ-ჩასველებული დაგვიბრუნდა პატარა გოგო, მაგრამ ვანას გატანებული სანოვაგე მილიციის წასვლის მერე მაინც მიეტანა სამალავში და იქ დეეტოვებინა. მააშ! ეგრეთი ბალღი იყო.

მე რო მისმინო, შვილო, ხვალ დილამდე ვიყბედებ, არკი მამბეზრდება. ცალხელა კაცს მეტი რა საქმე მაქ? გონი სხვა რამე მკითხეთ, მე კი ვრატრატებ ცარიელი კასრივითა. პატარობიდან სუ ეგრე ვიყავი – ერთსა მკითხამდნენ და სხვასა ვყვებოდი. ნეტა ვის რაში ეინტერესება ან ჩემი საწყალი და, ან კიდე ინაკავაძე? რა ვქნა, გავაგრძელო-ო?

აი, თქვენა, შვილო, დაბლიდან რო ამაიარეთ, დიდრონი სახლი ხო შაგხვდათ წყაროსთანა? უთუოდ შაამჩნევდით – ძველი სახლია, სტოლბებზე დაფუძნებული ხის აივნითა, ბალკომს რო ვიტყვით, მოჭიკჭიკებული თამასებითა და მოაჯირებით. ხო, საკრებულო და ამბულატორია რო არი... ეგა, გენაცვა, ერისთავიანთ სახლია. ძია გიორგის მანდა ჰქონდა საკვირაო სკოლა გახსნილი ხელმოკლე ოჯახის ბალღებისთვინ. ძია გიორგი და ძალო ელისაბედი წერა-კითხვას ასწავლიდნენ სოფლის სალახანებსა. ეგენი რო არა, მამიჩემს რა მაახვედრებდა თელავის რეალურ სასწავლებელში! ტიტიკოსთვის მონდომება და გამჭრიახობა რო შაუმჩნევია, გიორგი თავისი ფეხით მოსულა ჩვენ ოჯახში და პაპიჩემი დაურწმუნებია, ბალღი

ნახირისათვინ მეეშორებინა და ქალაქს გეეგზავნა სასწავლებლადა. ფულითაც დახმარებია. აბა, პაპიჩემს რა ფული ექნებოდა, ერთი უბრალო მესაქონლე იყო.

დიდი კაცი იყო ცხონებული გიორგი. ოცდაოთხ წელში კომუნისტებმა დააპატიმრეს ღრმად მოხუცებული. ვიღაცა ოხერმა ინაკავაძეს ენა მიუტანა, ერისთავიანთ სახლში ჩოლოყაშვილების რაზმელები ათევენ ღამესაო. სწორედ ღამით მოლაგდნენ მილიციები. მართალია, სახლში ვერავინ ნახეს მოხუცი ცოლ-ქმრის გარდა, მაგრამ გიორგი მაინც წაიყვანეს თელავის ციხეში და მერე ეგ საცოდავი ცოცხალი აღარავის უნახამს. დაკითხვას ვერ გაუძლო და გული გაუსკდაო, ეგრე გავიგეთ. ვინ იცის, სცემდნენ კიდეც. მალაქია ინაკავაძე მა რას იზამდა?! ყველაფერთან ერთად, ლოთიცა ყოფილა ეგ შობელძაღლი. არყით გალექებული, ღამღამობით ტუსაღების ცემითა და ტანჯვა-წამებით იქცევდა თავსა... ამის მერე აღარც ელისაბედს უცხოვრია დიდხან. ისედაც სუსტი ქალი იყო ცხონებული, სიფრიფანა, კულტურული. აბა, ეგრე ერთბაშად მოზღვავებულ დარდს რას გაუძლებდა?! გამწარდა თელი კამეჩაანთკარი, თელავი, საზოგადოდ, კახეთი. ქაქუცა დასაბმელი გამხდარა, დაუფიცნია, შურს ვიძიებო. ხოდა, გენაცვა, მოენე მიუგზავნიათ მალაქიასათვის, ვითომც ჩოლოყაშვილი ლალისყურს ზემოთ, ძელქვნარი როა, იქა დგაა ბანაკადაო. მოტყუვდა ინაკავაძე, დიდი რაზმით წამოვიდა. ბიჭებმა სროლა-სროლით გაიტყუეს ძელქვებს ზემოთ, საძოვრებისაკენ, საცა ხელისგულივითა ჩაანს ყველაფერი; ზეიდან და ქვეიდან გზა მოუჭრეს, ალყა დაარტყეს და დასცხეს. იმ დღეს გაწყდა თითქმის თელი კახეთის მილიცია.

ჩვენა კიდევა, არხეინადა ვაართ ქედს გადმოღმა, სამხრიჯვრის ბინებზე. არც ვიცით, რა ცოდო-მადლის განკითხვაა ლალისყურთან. ზაფხულია, კაცო, ჭრიჭინებს გაუდით ტკარცალი. ვანა პაპა და ანიჩკა მზეზე გამთბარი წყლით მაბანავებენ ლახანკაში. პატარა ვარ, ოთხი წლისა. თურმე ფეხებ წყალში ვატყაპუნებ და ვწუწამ ვანასა და ანიჩკასა. „ნელა, შე ზაქოო“, – იძახის ვანა. უცბათ, ჭიხვინი ვის გაუკვირდება, მაგრამ ის რაღაცა გამაყრუებელი და თავზარდამცემი იყო, გრგვინვასეეფ. გავიხედეთ და რასა ვხედამთ? ღოლუაანთ ხევის მხრიდან ვეებერთელა შავი ულაყი ამოვარდა; მოჰქრის გაგიჟებული და მიწას აზანზარებს, წითელი ლაშ-პირიდან თეთრი ქაფი გადმოსდის, მოვერცხლილ უნაგირსა და ფერდზე კი სისხლის კვალი დაჰყვება. რა თქმა უნდა, ანიჩკამ იცნო ინაკავაძის ცხენი, რაღაცა უთხრა პაპასა და ორთავენი იქით გაიქცნენ. მე ვიღას ვახსომდი, ჩამტოვეს ეგრე ტიტველი ლახანკაშია.

როდის-როდის მობრუნდა ანიჩკა, ამამიყვანა ატირებული, კალთაში ჩამისვა და ახლად გარეცხილ-გამზეურებული ფქვილის ტომრით დამიწყო გამშრალება. თან მაწყნარებს: „ნუ სტირი, ბიჭო, სირცხვილია,

დაგინახამენო“. მე კი, თურმე, ღაპაღუპით ჩამამდის ცრემლები, თან ცალი თვალითა ვხედამ, როგორ მოჰყამთ ვანასა და კიდევ ორ-სამ მწყემსს დაფლეთილ-დასისიხლიანებული, უგონო ინაკავაძე. იქვე, ღოლუაანთ ხევში, ჩავარდნილი ეპოვნათ. რაკი სისხლით გაჟღენთილი ტანისამოსი არა სცილდებოდა, დუქარდით გაუჭრეს პერანგი, ჩექმები და გალიფე, ტყავის ფენჯაგი გახადეს და მერე სახელდახელო საკაციდან ხის იაშჩიკებზე გადმააწვინეს. მე და ანიჩკა სულგანაბული ვუყურებდით, როგორ სწმენდნენ არყიანი ჭინჭებით ნატყვიარებსა და ფიქლებზე დავარდნისას გადაფლეთილ ალაგებს. პირველადა ვხედამდით გატიტვლებულ, ბოდიში მომითხოვია და, საოხრეგადმოგდებულ კაცსა. საზიზღარი და საშიშარი სანახავი იყო ინაკავაძე. თუმცა ე ვებერთელა, ბანჯგვლიანი მძორი ჩემთვინ არც ინაკავაძე იყო, და არც საერთოდ ადამიანიშვილი – მაშინ, იმ ხის იაშჩიკებზე ადამიანის მაგივრად თელ ტანზე სისხლისგან ბალანშაწებებული, დაჭრილი მხეცი ეგდო. „რას დაგიყვლეპნიათ თვალები, გადით აქედანაო!“ – თავზე ისე დაგვკივლა ბებერმა სარქალმა, რო ორთავენი შავხტით. ანიჩკამ თვალებზე ხელი ამაფარა და ისე გამარიდა მანდაურობას, გეგონება, თითონ ძალიან ბევრის მნახველი ყოფილიყო... ვინ იცის, ამ ხელის თვალზე დაფარებით ხალხის ყურადღება ჩემზე უნდოდა გადმეეტანა ანიჩკას, რო თავისი ელდა და სირცხვილი დეემალა. რისი სირცხვილიო? რავი აბა, იქნებ იმისი, რო დროულად თვალი არ მაარიდა, რო სხვებმაც შეამჩნიეს, რა გაშტერებული დაჰყურებდა უსირცხვილოდ გათხლაშულ ოყლაყსა... ჩემი მოკლე ჭკუითა ვფიქრობ, რო იმ დღიდან თელი საკაცეთის შიში და ზიზღი დიდხან გაჰყვა ანიჩკასა, ამიტომაც ძრიალ დააგვიანა გათხოვება. შაყვარებულ ბიჭებს ბუზებივით იგერიებდა და თან იგრე უკმეხად და ბრაზიანად, რო ვინღა გაუბედამდა ხელის თხოვნასა? გენაცვათ, გერმანიასთან ომი უკვე დამთავრებული იყო, როცა, როგორც იქნა, ცოლად გაჰყვა ბოჩია პაჩკორიას.

მოკლედ, ეგრეთი იყო იმ დღის ამბები. საღამოზე კი ცხენოსნები მოვიდნენ, ქაქუცასები. მგონი, ხუთნი იყვნენ. ჩოხები ეცვათ. ვანამ სახელდახელო პურმარილი გაშალა, არყის ბოთლიც დადგა და სტუმრები მიიპატიჟა. დინჯად საუბრობდნენ, დილანდელი სროლის ამბავსა ყვებოდნენ. „სულძაღლი ინაკავაძე მგონი გაგვექცაო, – თქვა ერთ-ერთმა, – სამი ტყვია მოვარტყით და ღოლუაანთ ხევში გადავარდა, მაგრამ მოგვიანებით შიგ ჩასულებმა ვეღარც ცოცხალი ვნახეთ და ვეღარც მკვდარიო“. რას იფიქრებდნენ, რო კახეთის მილიციის უფროსის მოადგილე, ჭრილობებდაბანილი და გადახვეული, იქვე, ფარეხში ეწვინა ვანას. მაგისი მიბაძვით არც მწყემსებს დასცდენიათ სიტყვა. ბევრჯელ მიფიქრია, ეგ ჯალათი და ქვეყნის ამამგდები რათ არ გასცა პაპიჩემმა? იქნება გულმა არ გაუშვა, ისედაც სიკვდილის პირას მყოფი კაცი მოსისხლეებისთვინ რო ჩეეგდო ხელში? ან იქნებ თავისი გლეხური ჭკუით მიხვდა, ვის დარჩებოდა საბოლოო გამარჯვება და კომუნისტებთან არ გაიფუჭა საქმე. შეიძლება

ერთიც იყო და მეორეცა. რას გაიგებ? ასე იყო თუ ისე, ვანამ წყნარად გაისტუმრა ქაქუცას ბიჭები. სამ დღეს თუთუნში არეულ ბალახებს ადებდა და ანწლის ნაყენს ასმევდა დაჭრილს. სამი დღის მერე კი მილიცია მოვიდა და სიცხისგან გათანგული ინაკავაძე ჯერ თელაველი, მერე კი თბილისელი ექიმების ხელში აღმოჩნდა. კახეთში აღარ დაუბრუნებიათ, იქვე, თბილისში დაიტოვეს. მერეღა გავიგეთ, რო თურმე ენკავედეში დეენიშნათ...

თქვენა, შვილო, პივას რად არა სვამთ? თუ ღვინო გირჩევნიათ? არც ღვინო-ო? ე ჩიფსები მაინცა სჭამეთ, აბა, სუ ყავა და ყავა რა არი?.. რა გინდა, თამარა, შენ რასა ჯაჯღანებ? თუ დაიღალნენ, რა, თითონ ვერ მეტყვიან?! არა ვარ, ქალო, თვრალი, აბა, სად გინახამს, რო პივას კაცი დეეთროს? კარქი, ნუ გააწუხე გული!..

ხო-ო... მე უკვე სკოლას ვამთავრებდი, როცა ტიტეს დაჭერის ამბავი მოვიდა კამეჩაანთკარში. ჩემი და იმ ხანად თელავში სწავლობდა საფერშლო კურსებზედ და ბინად ელიჩკა ვახვახიშვილთან იდგა. ელიჩკას დედა ჩვენი გვარის ქალი იყო და შორეულ ნათესავადაც გვერგებოდა. მახსომს, საახალწლოდ და სააღდგომოდ მე და ვანა ყველით, ქათმებით, დედას პურებითა და ქადებით დავტვირთამდით ხოლმე ურემსა, ჭრიალ-ჭრიალით გავივლიდით თელავის ლაფიან გზას და საღამოზე მივადგებოდით ვახვახიანთ სახლსა ნადიკვრის მახლობლად. თითონ ელიჩკა გაუთხოვარი, ალვის ხესავით სწორი და მაღალი ქალი ბრძანდებოდა. გასაბჭოებისთანავე ორი ძმა და სიძე დაუხვრიტეს და იმათი შვილები მაგასთან იყვნენ თავშეფარებულნი, სულ სამი გოგო და ორიც – ბიჭი. აბა, წარმაიდგინეთ, რა გნიასი და მხიარულება იდგა ვახვახიანთ ჭირგადახდილ სახლში. ე ჩემი ობოლი თამარიც იქ გავიცანი, ეგეც იქ იყო შაკედლებული. ბალღობიდან ენა ებმება და ლაპარაკი უჭირს უბედურსა, თორე ისე განა სულელია, ნუ გეშინიან, ჩემზე მეტი ჭკუა ააქ თავში. ანიჩკა კი მაგათში მგონი ყველაზე უფროსი იყო, ოცდაერთი წლისა. თან კურსებზე სწავლობდა და თან საავადმყოფოშიც მუშაობდა სანიტრადა. ყოველ ჩამოსვლაზე ჩუმად ჩამიკუჭამდა ხოლმე ხან სამ მანეთს, ხან უფრო მეტსაცა. ელიჩკა ვახვახიშვილი იძახდა, ანგელოზი გამამიგზავნა ღმერთმა, უმაგისოდ ამ გადარეულ ახალგაზრდობას როგორ მოვმწყემსამდიო. ცოტ-ცოტას დაკვრასაც ასწავლიდა. „ამისი სმენისა და ხმის პატრონს, რა უნდა საფერშლოზე, ტიტეს უნდა ვუთხრა, თბილისში წაიყვანოს და ოპერაში მიაბაროსო“, – ეუბნებოდა ხოლმე პაპიჩემსა. მაგრამ, აბა, სად ეცალა ტიტეს ჩვენთვინა, საქვეყნო საქმეებზე დადიოდნენ ეგა და ილიკო ჯანდიერი, ფერმებს აშენებდნენ თელ საქართველოში, უცხოეთიდან რაღაცა მაშინებისა და მოწყობილობების ჩამოტანასა ცდილობდნენ. არც კამეჩაანთკარული ყველი დავიწყნიათ – იმის წაღება უნდოდათ საზღვარგარეთ და ვერ კი ახერხებდნენ, სუ რაღაცა უშლიდათ ხელსა. რაღა

ბევრი გავაგრძელო და, ოცდაჩვიდმეტ წელს გორში დაიჭირეს ორთავენი. მერე გავიგეთ, რო თურმე მათიკაშვილი და გვარამიაც დეეჭირათ, იმათთან ერთად კი – თელი მიწსახკომი. დიდი ამბავი იყო ატეხილი, გაზეთებშიაც სწერდნენ.

...დეკემბერი იდგა, ციოდა. ხანდიხან გადმაუშვებდა მეჩხერ ფიფქებსა და მერმე ისევ გადაიღებდა. გუბეებში წყალი გაყინულიყო, თოვლი კი მაინც თხლად და კანტიკუნტად ეფინა გაქვავებულ ლაფსა და დამჭკნარ ფოთლებს. მე და ვანა უხმოდ ვიჯექით ბუხართან. მეზობლებიც უხმოდ შემოდიოდნენ. ზოგს კირკაჟი ლობიო შემოჰქონდა, ზოგს – მოხარშული კარტოფილი და ლორი, პანაშვიდის დროს რო იციან ხოლმე, ისე. ვანა კი იჯდა ეგრე უბრად, დიდრონი მტევნები მუხლებზე დეელაგებინა და გაშტერებული დასცქეროდა მინავლებულ ნაკვერჩხალს. სალამს არავის აძლემდა. არც მომსვლელები იწუხებდნენ თავს საუბრითა – ორ წუთს დადგებოდნენ კედელთან, მერე გააქნევდნენ თავს, ჩუმად დაზდებდნენ სტოლზე მოსაკითხსა და ისევ ისე გადიოდნენ კარში. ეშინოდა ხალხსა... მე რო ლაქლაქი არ მეზარება, თქვენც კარქათა ხედამთ. იმ დღეებში კი სუმთლად ეშმაკი შემიჯდა, ისრე მამინდა ვინმესთან დალაპარაკება, მაგრამ პაპიჩემის შემხედვარე, რას გავბედავდი ყბედობას, ძალად ვაკავებდი პირზე მომდგარ სიტყვებსა. არადა, ენა მექავებოდა და თელი ხორხი მტკიოდა ვერნათქვამი სათქმელისაგან. ეხლაც არ ვიცი, რა მქონდა სალაპარაკო გინების გარდა, რაღა თქმა უნდა.

იმ ყოფაში ვიყავით, რო ჩვენ ღობეს ეტლი მაადგა. იქიდან აცრემლებული ანიჩკა გადმოვარდა და ჩემკენ გამეექანა გულამომჯდარი. გავიხედე და ელიჩკა ვახვახიშვილი და მაგისი ძმისწული, ელიზბარაც არ გადმოდია-ან?! მაგათთვინ უხიფათო რო არ იყო ესრეთ დროსა და ვითარებაში ჩვენ ოჯახში მოსვლა, რად უნდა ლაპარაკი! მარტოკინა მაინც არ გამოუშვეს ჩემი და... წარმოიდგინეთ, არც თელაველ სტუმრებს გამეეგება ვანა. ერთადერთი, როცა ოთახში შემოლაგდნენ, ფეხზე წამოდგა და ხელი ჩამაართვა. დავსხედით სკამებზე. ელიჩკამ ფუთას თავი მოხსნა და იქიდან თბილი საცვლები, წინდები და ნაქსოვი ხელთათმანები ამაალაგა. მერე პაპიჩემს გახედა და თქვა: „ვანა, თბილისში უნდა წახვიდე. ბიჭს თბილები დასჭირდება; მეტადრე – თუ გააციმბირეს... ამ ქაღალდს კი ენკავედეში დასტოვებ. შეწყალების თხოვნაა. მე დაგიწერე. შენ მარტო ხელი მააწერე და კანცელარიაში მიიტანე, ოღონდაც გააკონტროლე, ჟურნალში გაატარონ და ზედ ნომერი დაასვან.“

ელიჩკა და ელიზბარი იმ დღესვე თელავში გაბრუნდნენ, ჩვენ კიდე შავუდექით სამზადისსა. გადავწყვიტეთ, ანიჩკა სახლში დეგვეტოვებინა. კაცო, ადრე გვინდა დაწოლა – მეორე დღეს თბილისს მივდივართ. უეცრად კარზე კაკუნია. დავიზაფრეთ, არავის ველით ამ დროსა. ფრთხილად გამოვაღე კარი. ვხედამ, მეზობელი კაცია, ნაჯიბგირალ-ნაციხარი. ჯერთ

მენშევიკებმა დაიჭირეს თბილისში ჯიბის ქურდობაზე, მერე ახლა – ბოლშევიკებმა. არც გამეგო, როდის დაბრუნდა კამეჩაანთკარში. ღელაღლუტას ვეძახდით, ერთი არეული და ღვარძლიანი ვინმე იყო. „ტიტიკოს ამბავი მითხრეს, ძალიან მეწყინაო“, – ასე სთქვა. მერე ბუშლატიდან არყის ბოთლი გამააძვრინა: – „ვიცი, გზაზე დგეხართ და მინდა გზა დაგილოცოთო“. არ ეამა ვანას, მაგრამ რას იზამდა? ანიჩკამ ყველი, წნილი და პური დაალაგა. „მე ციხისა ყველაფერი ვიცი, პოლიტიკურებთანაცა ვარ ნაჯდომიო“, – იძახის ღელაღუტა. „ხმელა არყის სმას, გირჩევნია რამე მიაყოლოო“, – პასუხობს პაპიჩემი. „არა გჯერა, ვანა ძია, რო მართლა პოლიტიკურებთანა ვარ ნაჯდომიო, – არა ცხრება ე ოჯახაშენებული, – ჩვენა მაგათა კონტრიკებს ვეძახდით. ისე კი ძრიალ გვეცოდებოდნენ, როცა დაპროსიდან ნაწამებს შამააბრუნებდნენ. ვუვლიდით, ჭრილობებსაც ვუხვემდით ხოლმეო“. „ნაწამებსაო?“ – წარბი ასწია ვანამ. „მაა, კაცო, როგორღა არ აწამებენ მაგ უბედურებს. დაპროსის ოთახში წყლიანი ვედრო დგაა, შიგა კიდევა ბაწარშამოხვეული ჯაჭვი გდია. ჯერთ იმითა სცემენ გატიტვლებულებსა, მინამ ზურგი და ტრაკი ხინკლის ფარშივით არ გაუხდებათ, მერე კი იმ ვედროდან წყალს დაასხამენ გულწასულს, რო უარესი წამებისთვინ მაიყვანონ გონზედ. ზოგი გამომძიებელი ნაცემ ადგილებზე პაპიროსებს აქრობს, ზოგი კი კლეშჩებსა ხმარობს ფრჩხილების ან კბილების დასაძრობადაო“. გავხედე ვანასა... პირი მაუმუწამს, სახე სუ დასწითლებია, თვალები კი ნელ-ნელა ემღვრევა. ანიჩკა კი პირიქით, გათეთრებულია და ქვედა ყბა უკანკალებს. მუშტი დასცხო მაგიდას ვანამა და ამაიხრიალა: – „რეებსა ჩმახამ, შენ თავი ხო არ მოგძულებია, ბალღოო!“ ის კიდე არა ცხრება და აგრძელებს ბრიყვულადა: – „არ გატყუებ, შენმა მზემ, სუ მართალს გიყვები. ეგ რა არი, უარესს გეტყვი, ერთი ყოფილი რაიკომის მდივანი პისმენი სტოლზე ხელის მტევნებით მიალურსმეს და ცხელი შამფურები ურტყეს, უნივერსიტეტის პროფესორს კი იქვე გაუსკდა გული, როცა ბოთლზე სვამდნენო“. აქ უკვე დავინახე, როგორ ამაასხა ვანა პაპას, არც ამდგარა, ისე სთხლიშა ცხვირ-პირში გაშლილი ტორი. მძიმე ხელი ჰქონდა ვანასა; სკამიანად გაფრინდა ღელაღუტა, ზურგით კედელს მიენარცხა და მერე დეეხეთქა პოლზე. „დახე ამ შობელძაღლს, კალოშებიც არ გაუხდია, ისე შამამივიდა სახლში! გაათრიე აქედანაო“, – ბრდღვინამდა ვანა. კალოშებიო, კაცო, გესმით თქვენა?! მერე, ჭიშკრამდინ რო მივაცილებდი ოდნავ გონზე მოსულ ღელაღუტას, გულში ღმერთსა ვთხომდი, ნეტა არ შაიგინოს, თორე რაც ვანამ დააკლო, იმას მე დავუმატებ-მეთქი. ის კი სულელივით იმეორებდა: „ნეტა რა ბზიკმა უკბინა პაპიშენს, მე გზის დასალოცად მოვედი, ეგ იყო და ეგაო...“

თბილისში კი უცნაური რამე მოხდა. ვაგზლიდან ჯერ პირდაპირ ენკავედეში მისვლა გადავწყვიტეთ შეწყალების წერილის დასატოვებლად, როგორც ელიჩკამ დაგვარიგა, მერე კი – მეტეხის ციხეში. მაგრამ როგორ

გინდა, რასმე მიაგნო ამოდოლა ქალაქში? გამვლელებს ვაჩერებთ, ვეკითხებით ენკავედეს გზასა. მაგათი დამფრთხალი სახეები არ მავიწყდება, ხმას დაბლა უწემდნენ და ისე გვისხნიდნენ, კაცო-ო! ერთი-ორმა უკმეხად მოგვიცილა თავიდან, ვინ იცის, დანოსჩიკები ვეგონეთ. ვიარეთ ასრე, ხან ტრამვაითა და ხანაც ფეხითა. თოვლის ნასახი არ არის თბილისში, ხანდიხან წუნკალი ქარი წამაუბერამს მტკვრიდანა და ძვალ-რბილში ატანს. მივედით, როგორც იქნა. გავიხედეთ – გრძელი რიგი დგაა რკინის მესრის გასწვრივ. აურაცხელი ხალხია. შაწუხებული და მოღუშული სახეები აქვს ყველასა. ერთმანეთში არავინ ლაპარაკობს. ხანგამოშვებით ხიშტიანი სალდათები გასხნიან მძიმე ჭიშკარს, შაუშვებენ ხუთ კაცს, ისევ ისე დახურამენ. სხვა რა გზაა, ვდგავართ, ველოდებით ჩვენ რიგსა. ზოგჯერ ჭიშკარი ხალხის შესაშვებად კი არ იხსნება, არამედ გარედან მომდგარი მანქანის გასატარებლად. უკვე თითქმის მისულები ვაართ, რო ერთიც ვნახოთ, შავმა მანქანამ ჩაგვიარა და ალაყაფთან გაჩერდა. ვდგავარ დაპატარავებული და მხრებდავიწროებული ვანას გვერდითა და ფიქრიც კი არ მინდა იმ ხალხზე, ვისაც ეგ მანქანები ემსახურება. ჩვენ სხვები ვართ და ეგენი კი სულ სხვანი – ძალის ბეჭედდასმულნი, ყოვლისშემძლენი და საშიშარნი! გახედვაც კი არ შამიძლია მაგათკენ, ემანდ ზედმეტად არ შავეჩხირო თვალში, რითიმე არ მივიქციო ყურადღება, თავში კი სუ ღელაღუტას მონაყოლი მიტრიალებს... მე იმათკენ არ ვიცქირები, გენაცვა, მაგრამ მთელი ტანითა ვგრძნობ, როგორ დაჟინებით გვაკვირდება მანქნიდან ის ვიღაცა კარაკულისფაფახიანი უფროსი, რომლის სახესაც ვერა ვხედამ და არც მინდა დავინახო. სისხლი მეყინება ძარღვებში, კაცო-ო! რა უნდა ნეტა, რას მოგვჩერებია ე დალოცვილი?.. როგორც იქნა, გაიღო ალაყაფი, შიგ შასრიალდა ოხერი მანქანა და მეც ამავისუნთქე. გავხედე ვანასა. არაფერი შაუმჩნევია. თავისთვინ დგაა დარდიან ფიქრებში წასული და ხანდიხან ჭაღარა წვერზე ისვამს ხელსა...

ცოტა ხანში ახალგაზრდა აფიცერი გამოვიდა ჭიშკრიდან და პირდაპირ ჩვენკენ არ გამეემართა?! პაპიჩემს ეკითხება, ესენი და ესენი ხაართო? ხოო, მიუგო გაოცებულმა ვანამა. „ორივენი წამომყევითო“, – გვითხრა და წინ გაგვიძღვა. უმალ უკაცრიელ ეზოში აღმოვჩნდით და აგურის სამსართულიანი, ყვითელი სახლის შესასვლელს მივადექით. იარაღიანი დარაჯები ეჭიმებიან ამ ჩვენ აფიცერსა, რკინის კარებებს ხსნიან. ახლა კიბეს ავუყევით, მეორე სართულზედ აველით, ბნელი დერეფანი გავიარეთ და რომელიღაცა კართან ავიტუზეთ. აფიცერმა შიგნით შაიხედა, მერე გვერდზე გაიწია და გვითხრა: – „შედით, რაღას უცდითო“. ვანას გადავხედე. ისევ ისე მშვიდად და აუღელვებლად უჭირამს თავი. გულისფანცქალით შევყევი. წაგრძელებულ ოთახში აღმოვჩნდით. სუ ბოლოში, მაუდგადაფარებული მაგიდიდან ენკავედეს ფორმაში გამოწყობილი ვეება კაცი წამოდგა და ჩვენკენ წამოვიდა. მარჯვენა თვალი გაფუჭებული აქვს, შუბლზედ

ნაჭრილობევი ემჩნევა და ოდნავა კოჭლობს ცალი ფეხითა. მალაქია ინაკავაძეა! აღარ ვიცოდი, შიშისგან ჩემეფსა თუ გამხარებოდა. ხმაურით გამოგვიწია სკამები, დაგვსხა და თვითონაც ჩამოჯდა. „ვანა, გილოცამ. შენი შვილის საქმე ცალკე გამოყვეს და ტროიკა ამ დღეებში რვა წელს მიუსჯისო, – ასე გვითხრა, – რა იყო, არა ხარ კმაყოფილიო?“ აბა, რომც არა ყოფილიყო კმაყოფილი, რა უნდა ექნა? პირველად ვნახე პაპიჩემის თვალზე ცრემლი. „ღმერთმა ააშენოს შენი ოჯახიო“, – ამაილუღლუღა ვანამ და ხელზე წეეტანა საკოცნელად. მალაქიამ არ დაანება და სთქვა: „მე კი არა, შენ უნდა გითხრას მადლობა ტიტიკომ. წადით ეხლა და მაინცადამაინც ნუ ილაპარაკებთ ამ ჩვენი შეხვედრის შესახებ. ეგ ფუთები კი აქ დამიტოვეთ, მე შევუგზავნი ციხეში, თორე მანამ თქვენ პერედაჩის უფლებას მოგცემენ, ერთი თვე გავაო.“

ილიკო ჯანდიერი და თელი მიწსახკომი ახალი წლის დადგომამდე დახვრიტეს. მარტო ტიტე გადარჩა მალაქიას მეოხებით და მგონი, კიდე ერთი მდივანი ქალი. ცხოვრება გაგრძელდა. ელიჩკა ვახვახიშვილმა ცხვრის ყაურმის კეთება ასწავლა ჩემ დას და იმას ვუგზავნიდით ტიტეს მარდოვსკაია აესესერში, საცა იყო გადასახლებული. ყაურმა, გენაცვა, მაგრად მოშუშული და ძვლებგამოცლილი ხორცია, რომელსაც ცოტა ნიორს, დაფნის ფოთოლსა და შავი პილპილის მარცვლებს უმატებ, ზეიდან კი მოთუხთუხე ცხიმს ასხამ და ხუფამ. მგზავრობას კარქა უძლებს, თავისივე ცხიმი ინახამს და არა ფუჭდება. კიდე, ცხადია, ბლომად ჩურჩხელებსა და ჩირსაც ვდებდით პასილკაში. „ვიტამინები არ მააკლოთ, თორე უთუოდ ცინგა გაუჩნდებაო“, – ამბობდა ელიჩკა... ათასში ერთხელ მამიჩემის წერილიც მოგვდიოდა ლაგერიდან.

ამასობაში ანიჩკამ კურსები დაამთავრა და დაგვიბრუნდა კამეჩაანთკარში. ჩვენ ამბულატორიაში დაიწყო მუშაობა ექთნადა. იძახდა, ამ ორ-სამ წელიწადში ცოტა ფულ რასმეს დავაგროვებ, მასწავლებლებთან კერძოდ მავემზადები და საექიმოზე შავიტან საბუთებსაო. მე კი დავრჩი ასე უსწავლელადა. ტიტე ზოოტექნიკურზე მიპირებდა გამწესებას, მაგრამ აბა, დაიჭირეს და რაღას ვიზამდით. რაკი არც სიბეჯითე მქონდა და არც განსაკუთრებული ჭკუა, დიდად არ მიდარდნია. სკოლაც სამადლოდ დაწერილი სამიანებით დავამთავრე. ცოტა ქართულსა და ისტორიაში არა მიშამდა. ტლუ სოფლელად ჩემი დარჩენა ვანას არა სწყენია. პირიქით, მგონი გეეხარდა კიდეც, რადგან ნასწავლ-განათლებული ილიკოსა და ტიტეს მაგალითი წინა ჰქონდა და ხვდებოდა, რო დაწინაურებულ და გამოჩენილ კაცს იმ დროში მეტი ხიფათი ემუქრებოდა, ვინემდის ბოგანოსა და უცოდინარს. თითონ კი ერთი უცნაურობა დასჩემდა პაპიჩემს...

კაცო, მართლა ხო არ დაიღალენით? მითხარით, შვილო, ნუ მამერიდებით! არა? რავი, მაგის დედა ვატირე, დროა ისეთი, რო ყველა

ჩქარობს. ამბის მამყოლი ბევრია და მამსმენი კი, აბა, რა გითხრა... ხო-ო, იმას ვამბობდი, უცნაურობა დასჩემდა-მეთქი. იმ დღეს, ინაკავაძისაგან გამოსულებს, მაგრა მოგვშივდა. ქალაქში გასაჩერებელი არსადა გვქონდა, ამიტომ უკან უნდა გავბრუნებულიყავით. ჯერ მატარებლით გურჯაანამდე უნდა გვევლო, მერე კი ორცხენიანი ლინეიკით – კამეჩაანთკარამდი. ვანამა თქვა: – „ამოტოლა გზაზე მშივრები დავიხოცებითო“. ჩვენც მანდვე, ვაგზლის მეედანზე, რაღაცა პატარა დუქანი ვნახეთ და იქ ჩავედით დასანაყრებლად. დუქანში ოხშივარი იდგა – ხაში მეეხარშათ იმ მამაცხონებულებს. პატარა მაგიდასთან დავსხედით, კუთხეში მოქეიფე იმერლების მახლობლად. თელი დღის გაყინულ-გათოშილებს ცხელი ხაში გვეამა და ზედ ას-ასი გრამი „ხლებნი“ არაყიცა ვსთხლიშეთ. თვალებდაწითლებული იმერლები კი მღეროდნენ: „ბულბულის ენა, ვარდის სინაზეო...“ ისრე მღეროდნენ, დალოცვილები, რო დამავიწყდა, დილაზე სად ვიყავით და რა საქმისთვინ გავისარჯენით. არადა, ისე ხმაშეწყობითა მღეროდნენ, რო მეც მამანდომეს, კაცო-ო! ჩვენში რო ვთქვათ, დიდი მომღერალი არასდროს არა ვყოფილვარ, აბა, ტიტესთან ან ანიჩკასთან რას მივიდოდი, მაგრამ ბანის მიცემა კი შემეძლო. ხოდა, მივეცი კიდეც. გავიხედე – დიდცხვირა იმერელი, მეორე ხმას რო ამბობდა, მოტრიალდა ჩვენკენ. ცოტა ხან მიყურა ისე, რო სიმღერა არ გაუწყვეტია და მერე ხელით მანიშნა, მიდი, ხმას აუწიეო. მეც გავთამამდი და ავუწიე ბანსა. ვანამ ჯერ გაოცებულმა გადმამხედა, მერე ჩუმად მითხრა გაჯავრებულმა: – „გაჩე, შე ვირო! მამიშენი ციხეში გდია, შენ კიდე პირი დაგიღია და ღმუი აქაო!“ რას ვიზამდი, ხმა ჩავიწყვიტე. იმერლებმა უჩემოდ ჩაამთავრეს მრავალჟამიერი. მერე ის დიდცხვირა კაცი ჩვენთან მოვიდა, გაგვეცნო და მკითხა, რათ გაჩერდი შუა სიმღერაშიო. რო მეთქვა, მამა პატიმარი მყაამ-მეთქი, არ გამოდიოდა. ერთი რო, იფიქრებდნენ, გიჟია ეს ვირიშვილი, რა ამღერებსო; მეორე კიდე ისა, რომ ხალხის მტრის სისხლთან და ხორცთან ქეიფს ვინ გაბედამდა იმ დროში, უხერხულობა რამე შაიქმნებოდა, სუფრა აირეოდა და იმ უცნობ კაცებს, ვინ იცის, სუმთლად ჩაშლოდათ ლხინი. ამიტომ, რაღაცა აბდაუბდა მოვჩმახე. ის კაცი კი არ გვეშვებოდა: – „გადმოდით ჩვენ სტოლში, ბატონო, ვიმღეროთ, გავიცნოთ ერთმანეთიო“. „კახეთის მატარებელზედ გვიგვიანდებაო“, – მოკლედ მოუჭრა ვანამ. მაგრამ იმერელს რას მაიშორებ, კაცო, თან მთვრალ იმერელს! გადაგვიყვანეს, გვადღეგრძელეს, გზა დაგვილოცეს, თითო ნაჭერი გაცივებული კუპატიც მიგვაყოლებინეს და მშვენიერი „ოროველათი“ გამოგვაცილეს...

მე მგონი, სუ იმ კუპატმა ქნა, რაც მერე მოხდა. მატარებელში ორთავეს წაგვთვლიმა, გეგონება, კამეჩის ბნელ ხახაში ჩავცვინდით. როგორცა შჩანს, დიდხან მეძინა. რო გავიღვიძე, უკვე გურჯაანს ვუახლოვდებოდით. გავხედე ვანასა და რასა ვხედამ, გარინდული ზის, სახე სუ გაჰფითრებია, ცივი ოფლი ასხამს და მძიმედა სუნთქამს. რის ვაი-ვაგლახით წამოვაყენე ფეხზე და

ვიღაცა მთვრალი სალდათის დახმარებით ჩავიყვანე დაბლა. გურჯაანის ვაგზალზე კი ბნელა, ცივა და ლინეიკებიც არა სჩანს, გვიანია უკვე. უცბათ ცხენის ფლოქვების ხმა მემესმა. გავიხედე – ნისლიდან ცხენშებმული ფაეტონი გამოვიდა. ცხენი ჯაგლაგია, ფაეტონი კი – ძველი და მონჯღრეული, მაგრამ ამას ვინა ჩივის! ვანა იქვე, ქვის დაბალ ყორეზე ჩამოვსვი, ჯიბიდან ჭინჭებში გახვეული ფული ამოვაცალე და ფაეტონისკენ გავიქეცი. კოფოზე ჩონჩხივით გამხმარი, პირშავი და წვრილულვაშიანი მეეტლე ზის. ფინთად მიყურებს, ფულის მიმცემს არა ვგავარ და იმიტომ. ვივაჭრეთ. როგორც იყო, სამ თუმანზე შევუთანხმდი, ე პაპიჩემი ლამის ხელში აყვანილი მივიტანე ფაეტონთან, ჩავსვი და წავედით. გურჯაანს გაცილებულიც არ ვიყავით, რო გულისრევა დეეწყო ვანას, დედის რძე არ შაარჩინა კამეჩაანთკარამდი. მე ხელით მიჭირამს, რო ემანდ არ გადამივარდეს ფაეტონიდან, ის ჩათლახი მეეტლე კი თავზე დამკივის: – „კარქა გადააყუდე, მანდაურობა არ მამითხვაროთ, ვირიშვილებოო!“ როგორც იყო, ჩავაღწიეთ ჩვენ სოფელში.

იმ ღამეს მაღალი სიცხე რო მისცა, ორი კვირა არ განელებია. მუცლის ტიფიაო, ტიროდა ანიჩკა. ისევ ვახვახიანთ დახმარებით ექიმი ჩამოუყვანეთ თელავიდან, წამლებიც ვიშოვნეთ და ამ ქვეყნისკენ მოვაბრუნეთ. ეგ არი, რომ იმ დღის მერე ხორცს აღარ გაჰკარებია ვანა პაპა, არც ხაშს, არც ბოზბაშს... ჩალაღაჯსა და მუჟუჟზე ხო აღარაფერს ვამბობ. ყველი, მოხარშული კვერცხი და პური გახდა იმისი სარჩო, ხანდიხან ლობიოსა და წნილს თუ მაუნაცვლებდა, ეგ იყო და ეგა.

და კიდევ, ღვინოს მიეძალა, კაცო! დღე არ გავიდოდა, თავისი ორბოთლიანი შტოფი არ გამეეცალა. არც ისე იყო დიდად მოლაპარაკე, ეხლა კი სუ გულჩათხრობილი და დარდიანი გახდა. თუ მაინცადამაინც რამე საქმე არ იყო გასაკეთებელი, წალდს აიღებდა, შტოფს ამაიიღლიავებდა, პურის ნატეხს გაიყოლებდა და დილიდან ტყეში მიდიოდა, ვითომ წკნელების მოსატანად. დღის ბოლოს კიდე უფრო დაღვრემილი მოდიოდა ტყიდან, დაცლილი შტოფითა და თხილის წკნელებით ხელში. ამ წკნელებს გომურის სხვენში ალაგებდა, დღემდე არ ვიცი რათა. ეგრე იყო სიკვდილამდი...

სიკვდილიც რა უცნაური შეხვდა, ცხონებულს! კარქა მახსომს, ივნისი იდგა, თბილოდა. ვანა დილიდან ტყეში იყო გასული. ჭიშკართან ფოსტალიონ ვალოდას ყვირილი მემესმა: „ტიტიკოს წერილი მოგიტანეთ, აბა, მაღარიჩი თქვენზეაო!“ მანამ ანიჩკა არაყსა და თხილს გამოუტანდა, მე ვანას მოსაძებნად გავიქეცი. დავრბივარ წიფლიანში, ვეძახი პაპიჩემს, ხელში კი კანვერტი მიჭირამს. მაშინ კარდონივით სქელი ქაღალდის კანვერტები იყო, კარიჩნი ფერისა. ზედ ქიმიური ფანქრით ეწერა მისამართი და ორი ბეჭედიც ერტყა ხოლმე: ერთი – რგვალი, მეორე კი – სამკუთხა. ახალი წლის მოსვლა არ გვიხაროდა ისე, როგორც ტიტეს წერილებისა. ხოდა, მინდა ვახარო

პაპიჩემსა, ის კი არსადა შჩანს, არც მეხმიანება. თელი ღარტაფები მოვიარე, ნაკადულები ვტოპე. მზე უკვე გადაიწვერა, მეც დავიღალე, გავძაღლდი. ბოლოს ერთ უტყეო ალაგას მოვხვდი. ველობია პატარა, ზედ ერთი დიდი წიფლის ხე იზრდება. ბალახი შარშანდელი ხმელი ფოთლებითაა დაფარული. აქა-იქ ჯიმლა-სოკოებს ამოუყვიათ თავი ნეშომპალიდან. ხეზე წყვილი ყვავი ჩამამჯდარა და ავადა ყრანტალებს. ახლო მივე იმ ხესთან. ვხედამ, დაბლა ვანა წემს გვერდულად. ჯერ მამეჩვენა, თითქო რაღაცა თხელი საბანი აქვს წაფარებული. დავაკვირდი და თურმე საბანი კი არა, თელ ტანსა და ხელებზე პატარა ჟღალი ჭინჭველები დასევია ერთთავად. იმდენი არიან, რო კაცი თითქმის აღარცა სჩანს. წიფლის ფესვებთან მიგდებული შტოფიც სუ ჭიანჭველებს დაუფარამთ. თვალებზე ხელი ავიფარე, ფინთი სიზმარი მეგონა.

ესე წაიყვანა ჩემი და ანიჩკას პაპა მიქელგაბრიელმა, წყნარად და მოულოდნელად... ღარიბული ქელეხიც ჩათავდა, მეზობლებიც წავიდ-წამოვიდნენ და დავრჩით ორნი თელ ქვეყანაზე. რამდენიმე დღეში კი ომიც დაიწყო და ვისღა ახსომდა ჩვენი ოხერი თავი, ყველას თავისი უბედურება ჰქონდა სადარდებელი. ისევ ელიჩკას ძმიშვილი, ელიზბარი თუ ჩამოგვაკითხამდა ხოლმე თელავიდან, მანამ გაიწვევდნენ. მგონი ანიჩკა უყვარდა, მაგრამ არკი ამბობდა. ხათრიანი ბიჭი იყო, კულტურული. ვარონეჟთან უგზოუკვლოდ დაიკარგა, საწყალი. მაგრამ ელიჩკა ამას აღარ მოსწრებია... კიდე კარგი.

ორმოცდაორი წლის ზამთარში ანიჩკაც გამაიძახეს კამისარიატში. ექიმებისა და ექთნების მობილიზაცია გამოცხადდა. მაშინ, გენაცვა, დიდი ბრძოლები იყო მარუხზე და ქლუხორზე, გერმანელები აფხაზეთს იყვნენ მომდგარნი. სოხუმის ჰოსპიტალი ვეღარ აუდიოდა დაჭრილებს. თელმა კამეჩაანთკარმა გაიგო ანიჩკას გაწვევის ამბავი. აბა, შეიქნა ერთი რია-რია, ზოგს თბილი წინდები მოჰქონდა, ზოგს საგზალი; ხანდაზმულები ჭკუას არიგებდნენ, გოგოები ტიროდნენ და იწირპლებოდნენ. მე კი ვიჯექი პირგამეხებული, გულში ცეცხლი მიტრიალებდა და ვერკი ვამბობდი იმას, რაცა მდაგამდა. ანიჩკა აქეთ მამხნევებდა და მეანგლებოდა. როცა ბუშლატში გახვეული და თბილი კასინკით თავწაკრული გრუზავიკზე ადიოდა, მაშინღა აუცრემლდა თვალი, – „დარდი ნუ გაქ, მე არაფერი მამივა, საღსალამათი დაგიბრუნდებიო, შენ მთავარია თავს მიხედოო“, – მითხრა და აცოცდა კუზაოზე.

დაბრუნებით კი მართლა დაბრუნდა ორმოცდახუთში, მაგრამ სამ კვირაში მლადში ლეიტენანტი, ბოჩია პაჩკორიაც ჩამოჰყვა თავისი დოსტებით, ხორაგითა და საჩუქრებით. სოხუმის ჰოსპიტალში გეეცნოთ ერთმანეთი. მერე ომმა ერთი უკრაინაში გადააგდო, მეორე კი – ბელარუსიაში, თუმცა წერილებს მაინცა სწერდნენ ერთმანეთსა. ეხლა ეს

მენდლებიან-ორდენებიანი ბოჩია ცოლობასა სთხომდა ჩემ დას, ის კი ღელამდა, ნერვიულობდა, არც ჰოს ამბობდა, არც არას. სამ დღეს ვიქეიფეთ, დავახლოვდით, ანიჩკა კი ისევ ყოყმანობდა. ერთხელ ყური მოვკარი, ბოჩიას ეუბნება: – „მე ჩემ ცალხელა ძმას უპატრონოდ ვერ დავტოვებო“. აქ კი გაუვარდი თვრალი და ბოჩიას დავსჭყივლე: „რა გაატრიზავეთ ე ქორწილი, მოკიდე ხელი ამ ჩემ სულელ დასა და წავედით შენთან სამეგრელოში-მეთქი!“ ეგრე გავათხოვე ანიჩკა. ხან მე ჩავდიოდი წალენჯიხაში, ხან ისინი – კამეჩაანთკარში. მერე გოგოები ეყოლათ: მარინა და ეთერი. მარინას მაინც სუ პატარაობიდან აქეთ მაუწემდა გული. უკვე ინსტიტუტში სწავლობდა და მაინც, არდადეგებს ისე არ ჩაამთავრებდა, რო ერთი კვირით ჩემთან და თამარასთან არ ჩამოსულიყო. სერგო გოგოჭურიც აქ გაიცნო, შაუყვარდა და ასე დარჩა კამეჩაანთკარში ჩვენდა გასახარად. ეთერი კი ზაფხულობით უფრო მამიდასთან, კლარა პაჩკორიასთან იყო ხოლმე სოხუმში. „კახეთის ჰაერი არ უხდებაო“, – გულის გასაკეთებლად გვატყუებდა ანიჩკა.

ზოგი ჭირი მარგებელიაო, ხო გაგიგონიათ? მე, გენაცვა, ჩემმა ხეიბრობამ გადამარჩინა ფრონტისაგან. ომამდე ერთი წლით ადრე, რაჭველ დურგლებს მიმაბარა ვანამ: „რაკი საქონელს გულს ვერ უდებ და არც მიწის მუშაკობა მოგდემს, სეზონზე შეგირდად გაჰყევი დომენტისა და ხარიტონს, იქნება ხელობა მაინც ისწავლო, თავი რითიმე რო გაიტანოო“. იმ ხანად კერძო სახლის მაშენებელი ცოტა თუ ვინმე იყო კახეთში, უჭირდა ხალხსა. ჩვენც უფრო საკოლმეურნეო მშენებლობებში გვეძახდნენ დამხმარე მუშაკებად. ვანას დიდი ხათრი ჰქონდათ მაგ დურგლებს, თორე ჩემნაირ უხეირო შეგირდს არ გაიჩერებდნენ. თელი კახეთი მოვიარეთ, საჭმელ-სასმელს არ გვაკლებდნენ ჩვენი დამქირავებლები. ღამე სოფლის კლუბებში ან პირდაპირ მშენებლობებზე გვეძინა ნაბდებში გახვეულებს და ვიყავით ასე. ხარიტონს ერთი ჩიხოლიანი აკარდიონი ჰქონდა. ვახშმობას რო მოვრჩებოდით, გაწელამდა და მღეროდა. მეც ავყვებოდი ხოლმე. დომენტის კი არ ვამღერებდით, ანგელოზები რო არ დაეფრთხო თავისი უამური და ფარშავანგივით მკივანა ხმითა.

ერთხელაც ვაქირში ვართ, ფერმას ვაშენებთ. ვაქირი ხო იცით, დიდი სოფელი როა ტრასაზე? კალატოზები მორჩნენ თავიანთ საქმეს, კედლები ამაიყვანეს. ეხლა ჯერი ჩვენზეა, კოჭები უნდა გამოვთალოთ და გადავხუროთ. დომენტი და ხარიტონი მორებსა ხერხამენ, ამუშავებენ, მე კი სოფლელებს ვეხმარები – კოჭები მაღლა აგვაქ და თავ-თავის ალაგას ვაწყობთ. ორ-ოლი კაცი კედლებზე ვდგავართ აქეთ-იქიდანა, თოკები ხელზე გვააქ დახვეული. ქვემორეები თავსა და ბოლოში ჩააბამენ კოჭსა, ჩვენ კიდე მაღლა ვეზიდებით. მძიმეებია ე შობელძაღლები. ერთიც ავითრიეთ, ავზიდეთ მაღლა და ის არის ფოსობში უნდა ჩავაყენოთ, რო გაღმელების თოკმა ვეღარ გაუძლო და გაწყდა. გაქექილი იყო, როგორცა სჩანს. კოჭის

იქითა ბოლო დაბლა დაქანდა, გრუხუნით დეენარცხა მიწაზე, ეს ბოლო კი მე მაქვს დაჭერილი და თოკი მაჯაზე შემოხვეული. აბა, რას გაუძლებდა ე ჩემი ხელი ამოდონა სიმძიმეს, საშინელი ძალით დამქაჩა თოკმა, დასწყვიტა ძარღვები და თელი მტევანი წამაცალა. ეგ მერე გავიგე, მაშინ კი ტკივილისაგან თვალთ დამიბნელდა, კედლიდან გადმოვვარდი და გონება დავკარგე. სისხლში მოთხვრილსა და გონწასულს თურმე დომენტი და ხარიტონი მამცვინდნენ. მე არაფერი მახსომს. გონს თელავის საავადმყოფოში მოვე. ანიჩკა, ვანა და ელიჩკა ვახვახიშვილი მადგანან თავს. იქვეა ქუცნა შაქარაშვილი, კახეთში განთქმული ხირურგი. „ალავერდში სანთლები გაქვს დასანთები და ცხვარი დასაკლავი, ვეჟო, ღმერთს მადლობა უთხარი, რო კიდე ესე იოლად გადაგარჩინაო“, – იძახის ქუცნა. „აბა, გენაცვალე, ეხლა უნდა მაგრა დადგე, ეხლა გამოჩნდება შენი ვაჟკაცობა. ეგ არაფერი, უარესებსაც უძლებს ხალხიო“, – მაწყნარებს ელიჩკა. მე კი, სულელი, ვერა ვხვდები რა უნდათ, რას მეუბნებიან, მარტო ყრუ ტკივილსა ვგრძნობ მარჯვენა ხელში. როდის-როდის დავიხედე და მტევნის მაგივრად მაჯაზე შემოხვეული სისხლიანი ბინტები რო დავინახე, ცრემლები გადმამცდა. მივხვდი – სიცოცხლის ბოლომდი სხვისი ხელის შამყურესა და ხეიბარს უნდა მეჩანჩალა.

ერთი კვირის მერე ქუცნას გამოტანებული მალამოები წამოვიღეთ და დავბრუნდით სოფელში. მაგრამ მე ოხერს არც სოფლის საქმე მამდემდა და მემარჯვებოდა. ისე, რო ვთქვათ, აღარც საქმე იყო იმდენი. ჩვენი კამეჩები კოლმეურნეობაში რო შარეკეს, გული აუცრუვდა ხალხსა. ისევ ვანა და ძველები პატრონობდნენ პირუტყვს, ენანებოდათ მაინცა. მაგათ მერე კი ვინღა იყო კამეჩის მომვლელი და ყველის ამომყვანი. ჩქარა-ჩქარა და უცეფ-უცეფ, გეგმის შესასრულებლად გაკეთებული ყველი, აბა, რა უნდა იყოს?! მენანება, რო ვიხსენებ ჩვენ პადვალში ნასვენებ ყვითელ-ყვითელ თავებსა.

ეგე, შვილო, დახე ვიტრინასა, სადაური ყველები აღარ არის: შვეიცარიული გინდა, ხოლანდიური, გერმანული, მგონი ფრანგულიცაა. თან სადა, კაცო – ჩვენთან, სოფელში, კამეჩაანთკარში! ვინ იცის, ილიკო ჯანდიერსა და მამიჩემ ტიტეს მაშინ რო მეეხერხებინათ აქაური ყველის გატანა პარიჟში, ეხლა განთქმულები ვიქნებოდით. სადმე ხოლანდიის ან გერმანიის სოფლის მაღაზიაში იდებოდა ლამაზად შეფუთული თავები, ზედ „კამეჩააანთკარი“ და „გრუზია“ ეწერებოდა და კიდე, ვინ იცის, იქნებ ვანა პაპას კარტიჩკაც დეეხატათ ეტიკეტკაზედ! ეხლა კი ვაართ ეგრე სხვისი მოიმედე და ხელში მაცქერალი. ეგენი თავისას აკეთებენ, კოხტადა ფუთამენ და თელ მსოფლიოში აგზავნიან. მაგათი მატარებელი, დიდი ხანია, დაძრულია. ჩვენა კიდევა, ე ქართველები, მივჩანჩალებთ უკანა. ჩვენი არაფერი მიდის აქედან იქით – არც ყველი, არც პური და არც სიტყვა. ეგ არი ფინთი, თორე სუპერმარკეტ რა ჯობია. ვზივართ მე და ეს საცოდავი თამარა

მარინას გახსნილ სუპერმარკეტში, ვყიდით უცხოეთის სანოვაგესა და თან ბედს მადლობას ვეუბნებით, რო პურის ფულ მაინცა ვშოულობთ.

ღმერთი ამ მარინას გაახარებს, როგორი მარჯვე გამოდგა. ეგა, გენაცვა, ჩემი დის, ანიჩკას უფროსი გოგოა, როგორც გითხარით. რაღა გოგო, ორმოცდაექვსშია დაბადებული, ლამის სამოცი წლის დედაკაცია უკვე. ორივე შვილი რუსეთში ყაამ. ერთი თვალის ექიმია, მეორე კი აპერატორია, მოსკოვის ტელევიზიაში მუშაობს. მარინას აქაური ქმარი ჰყამდა, სერგო გოგოჭური. კუპონები რო შამაიღეს, იმ წელს დაიღუპა ავარიაში საცოდავი, ველისციხესთან კამაზს დეეჯახა თავისი „ნოლშესტითა“. ეგენი კამეჩაანთკარელი გოგოჭურები არიან, დაბლა უბანში დგანან. მარინას მაზლი, ანდრო გოგოჭური, თელავშია. კარქი ბიჭია, ენაკვიმატი და პურმარილიანი. ერთ დროს თეატრში იყო მსახიობადა, ვანიჩკა იანტბელიძესთან ერთადაც კი უთამაშნია „ღალატში“. მაგრამ დრო რო აირია და ცხოვრება გაჭირდა, მეეშვა არტისტობასა და ეხლა ნავთი შემოაქვს ძმაკაცებთან ერთად. მარინასაც ეხმარება, რაც შეუძლიან.

ანიჩკას პატარა გოგო, ეთერი, ხაშურშია გათხოვილი მილიციის უფროსზე. გელაშვილია გვარად. სამი შვილი ჰყამთ – მარიამი, ქეთევანი და გელა. ისე, რო ვთქვათ, მე მაგითი ამბები კარქა არ ვიცი; არ ჩამოდიან, გენაცვა, აქეთა. არც ჩვენ გვიძახიან და, აბა, მე და თამარა ხო არ ჩავადგებით ხაშურში. ანიჩკას დასაფლავებაზე იყვნენ ჩამოსული ერთი დღითა, ეგ იყო და ეგა. ეთერს იმითი მააქ თავი, რო მაგის ქმარს ქვიშხეთში რაღაცა საყდარი გაურემონტებია, თუ ხელახლა აუშენებია. ააშენოს, კაცო, მაგას რა უშამს, მილიციის უფროსია მაინცა. აი, ჩვენთან კი, კამეჩაანთკარში, ღელაღუტას ძმიშვილმა, კარლომ ააშენა ეკლესია წმინდა გიორგის სახელზედ. ეგ კარლო ცნობილი ქურდია მოსკოვში. რუსებიცა და ჩეჩნებიც დიდ პატივსა სცემენ თურმე. უნდა გენახათ, სამი მანქანით, დაცვით, მომღერლებითა და მღვდლებით რო მაადგა ღელაღუტაანთ სახლსა. სამ დღესა ქეიფობდა თელი სოფელი, ზოგ-ზოგებს ფულებიც აჩუქა კარლომა. მეც დამიძახეს, მაგრამ არ წაველ, ავად ვიყავი. მარინა კი საგანგებოდ გამაიძახეს სტუმრებისათვის ყავის მოსადუღებლად. მაგისი ყავა და მკითხაობა უკვე განთქმული იყო თელ სოფელში. ჩუმლაყიდან და მელაანიდანაც კი მოდიოდნენ მოცლილი დედაკაცები სამკითხაოდა!

მკითხაობაზე ბოდიში, ეს ბოლო ხანებია, მამა ზაზამ აუკრძალა, მაგრამ ყავა თქვენც ხო მეგეწონათ? ეგ მარინამ ასწავლა თამარას, მაგრამ თითონ რო ადუღებს, ის მაინც სუ სხვაა. საცაა უნდა მოვიდეს, დეელოდეთ და არ წააგებთ – ნამდვილი სოხუმური რეცეპტი იცის მამიდამისისაგან, კლარა პაჩკორიასაგან... ხოდა, გენაცვა, სწორედ მაგ ყავით დაიწყო ყველაფერი, ეს კაფეცა და სუპერმარკეტიცა.

აფხაზეთის ომი ახალი დამთავრებულია, დიდი გაჭირვებაა, არც შუქია კახეთში, არც – კორმა და ბენზინიცა ჭიირს. ლტოლვილებით გაიმსო აქაურობა. არ ვიცი, მაშინ ვინ მაიფიქრა და ითავა, მაგრამ თბილისელი არტისტების დიდი კონცერტი გაიმართა თელავში. ვინც კი ცნობილი მომღერალი და მოცეკვავე იყო, ყველანი ერთიანად ჩამოვიდნენ. აბა, უპატივცემულოდ ვინ გაუშვებდა სტუმრებსა? სუფრა გაიმართა, მა რა იქნებოდა!

მეორე დღეს, დილაადრიან გაღვიძებია კონცერტის რეჟისორს. ხალხს სძინამს ჯერა, არც მასპინძლები სჩანან. ყავის დალევა მონდომებია. ყავა ხო არტისტების პური და ღვინოა, თქვენც კარქა იცით! გამოსულა კარში, მანქანაზე დამჯდარა, უფიქრია, ქალაქში გავივლი და სადმე დავლემო. აბა, გენაცვა, თელავში დილაადრიან ამისთანა სისულელეს რო აიკვიატებ, რა გამოგივა? ხაშისა და ხინკლის მეტს იშოვნი რამესა? მეტადრე – იმ დროში. ინტურისტის ბარი აჭედილი დახვდა, იქ ლტოლვილებს სამრეცხაო გეემართათ, აფსაიტში და ზუზუმბოზე სიცილით მოკვდნენ ბუფეტჩიკები – რა ყავა, რი ყავა, მოდი ხაში დაარტყი და ასი გრამი დააყოლეო. ვირზე შაჯდა ე ჩვენი რეჟისორი: „ვერაფერს შავჭამ და დავლემ, მანამ ყავას არ მამიტანენო“. ბოლო-ბოლო დაბლა, აეროპორტისკენ რო კაფეა, იმას მიადგა. კაფე აწერია, რა უნდა იფიქრო კაცმა?! შევიდა და რასა ხედამს – აქაც ხალხი პახმელიაზე გამოდის, წინ პივის ბაკლები უდგათ და გალიფული ხინკლები ლანგრითა. ანდრო გოგოჭურიც თურმე აქ არ არი?! მიიწვიეს სტუმარი სუფრასთან. ამ რეჟისორს კი თავ-პირი ჩამოსტირის, უარს ამბობს დასალევზე, ყავა და ყავაო, გაიძახის, ბოდიში მამითხოვია და შასცა ვირის დედასა. ხოდა, მაშინ უთქვამს ანდროსა: – „თუ მანქნითა ხაარ, აქვე კამეჩაანთკარში მიდი, ჩემი რძალი იკითხე, მარინა პაჩკორია, და ისეთ ყავას დაგალევინებს, რო გაოცდებიო“. წამოსულა ე რეჟისორი. არ იცის, უკან დაბრუნდეს თუ ანდროს რჩევას დაუჯეროს. ხედამს, ორი მოცეკვავე გოგო მოდის ქუჩაში. მაგათაც ყავა სდომებიათ, კაფე უკითხამთ და ვიღაცას გამოუშვია აეროპორტისკენა. დაისვა ორთავენი მანქანაში და წამაიყვანა ჩვენკენა. მართლაც, ცოტა ხანში მაადგნენ მარინასა. ეგრე-ეგრეო. „ჩემ მაზლს სწორი უთქვამს, ასეთ ყავას ვერ დალემთ თელ კახეთშიო“, – გასცინებია მარინასა. ამ დროს ჯიბის ტელეფონზე დაურეკეს ერთ-ერთ გოგოსა – სადა ხართო? იმ გოგოს კი მარინასთვინ უკითხამს, ჩვენი ანსამბლის მოცეკვავეებმა გაიღვიძეს, უყავობითა კვდებიან და რა იქნება, ეგენიც ჩამოვიდნენ, ფულს გადაგიხდითო. „ფული რა საკადრისია, უთხარით მოვიდნენ, ხოლოთ ესა და ეს ყავა წამაიღონ, თორე, ვშიშობ, ამდენ ხალხს ჩემი ზაპასი არ გასწვდებაო“, – უპასუხნია მარინას.

მე და თამარამ არაფერი ვიცით, ეზოში მატყლია გაშლილი და ვბერტყამთ. მეზობელმა ამაიარა ტაჩკითა და გვეუბნება: „აბა, დროზე ჩადით

სერგუაანთა, თორე იმოდოლა სტუმარი დეეხვა მარინასა, რო ვეღარ აუდისო“. გამიკვირდა კი, ამ დილაადრიან სტუმარს რა უნდა-მეთქი, მაგრამ რას ვიზამდით, გადავცვინდით საჩქაროდ. გავიხედოთ, მარინას ჭიშკართან ორი მანქანა და ერთი რაფი დგაა, ეზო კი კოხტად მორთულ-მოკაზმული ხალხითაა სამსე. მაგიდები გარეთ გამაუდგამთ. გასცქერიან კავკასიონის მთებსა და თან ყავასა სმენ მორიგეობით, რაკი იმდენი სკამი და ფინჯანი არ არი, რო ყველას ერთბაშად ეყოს. საწყალი მარინა ჯარასავით ტრიალებს, ლამის არის ბოლი გაუვიდეს. რეჟისორი კმაყოფილი ჩაანს, რანაირი ყავა არ მოუხარშა მარინამ: ჩვეულებრივი თურქული, სქელი ქაფითა; პა სულტანსკი, წყალგარეული რძითა; დარიჩინიანი, დიდი ჭიქითა. „ესეთი ხედი, ესეთი ჰაერი და ესეთი ყავა ერთად დედამიწის ზურგზე არსად არ არისო“, – თავისებს ეუბნება. „ირგვლივ კი ნაირ-ნაირი ჩოჩრებიო, – იცინიან არტისტები, – სოჩაა, მა რაა, შენ აგაშენა ღმერთმა ჩვენი აქ მოყვანისთვინაო!“ ანგლობენ, კუჭკუჭებენ, ყავასა წრუპამენ, წასვლას არავინა ფიქრობს. მგონი, არც წავიდოდნენ იმ დღესა, მაგათი უფროსი და თელავის გამგებელი თავისი ფეხით რო არ მოსულიყვნენ და არ დეეჩქარებინათ: „ხალხო, გუბერნატორი გიცდით საუზმეზე, წინანდალში პურმარილია გაშლილი და რა დროს ყავის სმაა, ხო არ გაგიჟებულხართო?“ ჩქარობდნენ კიი, მაგრამ თითო ჭიქა რო გაშინჯეს, თითონაც გაგიჟდნენ.

ხოდა, გენაცვალე, ის დღე იყო და ის დღე – თუკი თელავში ვინმე ჩამოვიდოდა სტუმარი, ყავის დასალევად ჩვენთან მოჰყამდათ, კამეჩაანთკარში. მარინას ყავას თამარას ნაზუქები და ელიჩკა ვახვახიშვილის რეცეპტით გამამცხვარი „ჟოზეფინაც“ დეემატა. გამგებელმა წინდაწინ მაამარაგა მარინა, თან შიგადაშიგ ფულად დახმარებასაც გამოუწერდა ხოლმე. თავიდან ვითომ უარზე ვიყავით, მაგრამ ჩვენი ხარჯით, აბა, რას აუვიდოდით ამოდელა დელეგაციებსა. ნელ-ნელა ეზო მოვაკოხტავეთ, ყვაილები დავრგეთ და ახალი ფეხსადგილიც ჩავდგით თავისი კაფელითა და პირსაბანებითა. მეც, რაც შამეძლო, ვეხმარებოდი ამ ჩემი ცალი ხელითა. ე პლასმასის მაგიდები და სკამები ანდრო გოგოჭურმა ჩამაიტანა სადღაციდან, მსოფლიო ბანკის ხალხმა კი კოხტა ფინჯნები და ლამბაქები გამააგზავნეს საჩუქრადა, თან ცოტა კი არა – ოცდაათი ცალი. კარქა ეეწყო საქმე. ცოტათი გავიმართეთ წელში.

კამეჩაანთკარში უკვე ეკლესიის მშენებლობა თავდებოდა, როცა მარინამ ორი დღით ჩამოსული ღელაღუტაანთ კარლო მაიწვია. ანდრო გოგოჭურიც საგანგებოდ ჩამოვიდა თელავიდან. ჩემთვინ, სწორე გითხრა, არ დაუძახნიათ, არც თამარასთვინა. მთელი საღამო და მეორე დღე ბჭობდნენ რაღაცასა. ცოტა ხანში კი ეკლესიის მშენებლებმა მარინას ეზოში გადმაინაცვლეს და მუშაობა გაჩაღდა. მეტლახი და კრასკები პირდაპირ თურქეთიდან მოდიოდა, ტრუბები და სანტეხნიკა – რუსეთიდან, კარ-

ფანჯრები და ვიტრინები – გერმანიიდან. ყველაფერი ესა, ცხადია, კარლოს მარიფათი იყო. თავიდან არ მამწონდა ეს ამბავი. ვუთხარი კიდეც მარინას: „ე ამ ღელაღუტაანთ ნაშიერს რო გედეეკიდე, ხეირს არაფერს მოგიტანს-მეთქი“, მაგრამ, აბა, მე როდის რა მითქვამს ჭკვიანური!.. საშემოდგომოდ ე პატარა კაფე და სუპერმარკეტი წამაიჭიმა. გიორგობა დღეს მამა ზაზას ვაკურთხებინეთ. თელავში, გენაცვა, ეხლაც ვერა ნახამ ესრე მოკოხტავებულ კაფე-მაღაზიასა; სხვა სოფლებსა და დაბებზე ხო აღარას ვამბობ.

თითქო ყველაფერი ეეწყო, დალაგდა და დამშვიდდა. მაგრამ, აბა, წუთისოფელი მაასვენებს კაცსა? კურთხევაზე ანიჩკა რო არ ჩამოვიდა, მაშინვე უნდა მეაზრნა, რო რაღაცა ფინთი ამბავი იყო. არ უნდა დეგვეტოვებინა სამეგრელოში ეგრე უპატრონოდ. ბოჩიას დაღუპვის მერე სუ ამას ვიძახდი: „იქ რაღა უნდა? ჩამავიყვანოთ, ჩვენთან ვაცხოვროთ-მეთქი“, – მაგრამ ვინ გამიგონა. „დედაჩემი სახლს არ დასტოვებსო“, – ამბობდა მარინა. არ დასტოვა და, ეგე – სასაფლაოც არ ეღირსა ადამიანური, ძაღლივითა მარხია უდაბურ ალაგას. არა, ისე რო ვთქვათ, ადგილი კი ლამაზი შევურჩიე: სამხრიჯვრის გზას რო დაადგები, ხელმარცხნით პატრა ბორცვია და ზედ ორი ძელქვა დგა; ქვეითკენ თათრული ხმალივით მოხრილი და მზეზე მოლაპლაპე ალაზანის ტოტი ჩანს, ზეით კიდე – ტყიანი მთა და თეთრი მწვერვალები. თუმცა, ამით რა ანიჩკასა?

ე-ეჰ! კარქი, აღარ დავლემ პივას, თორე უკვე გამოვშტერდი, კაცო! თამარა-ა! თამარ! წაიღე, გენაცვა, ე ცარიელი ბოთლები! ისა, რა ქვიან – ტრიაპკაც წამაიღე, გადასწმინდე, თორე ქაფი დემეღვარა... ხო, კარქი, ნუღა მიშლი ძარღვებს! აღარა ვსვამ-მეთქი, ვეღარ გაიგე-ე? ესენიც წასასვლელნი არიან... შენა, შვილო, თაკო გქვია, არა-ა?.. შენა?.. როგორა? ტუკა? ტუკა რა სახელია, ადამიანო? ახ, გია? ხო, გია სხვა საქმეა. თაკო და გია, ესე იგი... რამოდენა ვილაპარაკე, კაცო!

რა მკითხე, ვერ მესმის. ყურთაც დამაკლდა ბოლო ხანებია. სასაფლაოზე რათ არ დავასაფლავეთ? არ მინდა ამაზე ლაპარაკი. ან თქვენ რაში გეინტერესებათ უბედური ანიჩკას ამბავი? მართალია, უცნაურია სასაფლაოს გარეთ ადამიანის დასაფლავება, მაგრამ სხვა გზა არ იყო. არა, არ მინდა... როცა ამაზე ვფიქრობ, სულ გულ-მუცელი მემღვრევა. მაინც უნდა ჩასწეროთ? კარქი, თქვენთვინ იცოდეთ, მაგრამ რადიოში კი ნუ გამააცხადებთ, მრცხვენია... როგორ თუ რათა?! აბა, რა გამოსაცხადებელია, ადამიანი იეღოველი რო გახდა?! იეღოველი გახდა ანიჩკა, აბა!

პირდაპირ გეტყვი, დიდად მორწმუნენი ჩვენ არასდროს არა ვყოფილვართ. ვანა ზოგჯერ პირჯვარს გადაიწერდა ხოლმე, აღდგომაზე კი საკლავსა ჰკლამდა და კვერცხებ ენდროთი აღებვინებდა ქალებს, ეგ იყო და

ეგა. იქნება სწორია მამა ზაზა და მართლაც ამის ბრალია ყველაფერი, რაც დეგვემართა. მაგრამ, ეს ოხერი – დროც იგრეთი იყო, რო იშვიათად თუ ვინმე დადიოდა საყდარში. ეკლესიებიც ძირითადად კარაჭედილი და ღამურების ანაბრად მიგდებული იყო. ალავერდობას თუ მაიკითხამდა ხალხი ღვდელსა და სანთელს. მარტო ორმოცდაორში დაუშვეს წირვა-ლოცვა სტალინის ბრძანებითა. ისიც ალბათ უფრო იმიტო, რო გერმანელი უკვე მოსკოვთან იდგა და ხალხი ძრიალ შაშინებული იყო. სალდათები რო აღარა ჰყოფნიდათ, ლაგერებიდან დაიწყეს პატიმრების გაშვება ფრონტზე. მამიჩემის ბოლო წერილიც მაშინ მივიღეთ. „მანამ ეშელონებში დაგვსხამდნენ, ლაგერის უფროსმა გვითხრა, თუ ვინმე მორწმუნეა, შეუძლია ეკლესიაში ეზიაროსო“, – გვწერდა ტიტე. გაოცებულა ამდენი ჭირის მნახველი ხალხი. თელ ამოდელა ლაგერში ხუთადხუთმა კაცმა გაბედა ზიარება. იქვე, სოფელ პატმაში, პატარა ხის ეკლესიაში მიუყვანიათ გალეშილ მღვდელთან, რომელიც თურმე სკლადშიაც მუშაობდა გამგის მოადგილედა. აბა, რა მადლი უნდა ჰქონოდა იმის ზიარებას?! მაიმუნობაა, მეტი არაფერი! მაშინ ხო ნამდვილი ღვდლები ან გაკრეჭილები ან დახოცილ-გაციმბირებულები იყვნენ. ტიტე, მე მგონი, უფრო კომუნისტების ჯიბრით წავიდა ეკლესიაში, ვიდრემდინ რწმენითა. თუმცა ვინ იცის, გაჭირვებასა და უიმედობას ღმერთამდინ მიჰყამს ხოლმე კაცი... მაინც, ავად იყო თუ კარგად, მამიჩემმა ზიარება მიიღო და ისრე წავიდა ფრონტზე. ერთი წლის მერე იზვეშჩენია მამიტანა ვალოდა ფოსტალიონმა. „პრაპალ ბეზ ვესტი პოდ სტალინგრადამაო“, – ეგრე გვატყობინებდნენ. ანიჩკა სოხუმის გოსპიტალში იყო და გადავწყვიტე, არ მიმეწერნა ტიტეს ამბავი, რო ჩამოვა მერეღა ვეტყვი, ეხლა ტყუილა რათ ავუშალო ძარღვები-მეთქი. რა მექნა, როგორ გამამეტირებინა მარტოს უიღბლო მამიჩემი? ჩემი ხნის კაციც აღარ იყო კამეჩაანთკარში, ყველანი ფრონტზედ წაასხეს. ავამსე ვანა პაპას შტოფი, დავჯე და მარტოკინამ დავლიე. ეგ იყო ეგა...

მამიჩემის პანაშვიდი სუ ეხლახან, ერთი სამი წლის წინ გადაიხადა მამა ზაზამ ჩვენ ეკლესიაში. მე ეგ არც მამაფიქრდებოდა, მაგრამ მარინამ აიჩემა, ჩემმა დიშვილმა. მაშინ ანიჩკა უკვე ჩამოყვანილი გვყამდა კამეჩაანთკარში. კიდე ვიძახი, ბოჩიას დაღუპვის მერე არ უნდა დაგვეტოვებინა მარტო, დროზე უნდა წამოგვეყვანა აქეთ. ის ოხერი სახლიც უნდა გეგვეყიდა წალენჯიხაში, ფული კი მარინასა და ეთერს გეეყოთ შუაზე. არ გამიგონეს და, აბა, რა გამოვიდა? არც ანიჩკას უნდოდა სახლის გაყიდვა და არც ბოჩიას დას, კლარა პაჩკორიას. ეგ კლარა და მაგისი ქმარი, რამაზა ზგურიდი, ჭკვიანები არიან. როგორც კი აფხაზეთში პირველი თოფი გავარდა, აიბარგნენ, აიკიდეს, რისი წაღებაც შაიძლებოდა და მოსკოვში გადავიდნენ. მერე იქ რამაზამ ბერძნების სათვისტომოს მიაკითხა, ჩააწყო კიდეცა და ეხლა ე ბებრები, თავიანთ გაუთხოვარ გოგოსთან ერთად, სალონიკებში

ცხოვრობენ, პასობიასაც იღებენ მთავრობისაგან, მაა კაცო! მარიფათიანი ხალხია ე ბერძნები!

საწყალი ბოჩია კი მოჰკლეს... ვინა? აბა, რას გაიგებ, გენაცვა?! აფხაზეთში მეორე წელია ომი მიდიოდა. თელ სამეგრელოში ძარცვა და ყაჩაღობა იყო, როგორც დანარჩენ საქართველოში, მაგრამ იქ მაინც – მომეტებულად. სახლებში უცვინდებოდნენ ხალხსა. აღარც სახსარი იყო, აღარც სანოვაგე. კიდე შვილები ეხმარებოდნენ ბებერ ცოლ-ქმარს – ხან ფქვილს გაუგზავნიდნენ, ხან – შაქარს, ხანაც – ორ კაპიკს, თუკი რასმე იშოვნიდნენ შემთხვევითა. ბოჩიამ და მაგისმა ორმა მეზობელმა, ყარამან წოწორიამ და ანზორა კაჟემიაკინმა, ერთი რაღაცა პატარა, დანჯღრეული ტრაქტოლი გადაინარჩუნეს კომუნისტების დროიდან. მალვით ინახამდნენ, რო ვინმეს არ წეერთმია. თითონ გამართეს, გაარემონტეს და შეღებეს ახლიდანა. ოქროს ხელი ჰქონდა ბოჩიას. მაგისი გაუკეთებელი არაფერი იყო წყლის მატორებიდან დაწყებული. საათით გათავებული. მაგ ტრაქტოლის მეოხებით ტყიდან დიდრონი მორები გამოჰქონდათ ბერიკაცებს, სჭრიდნენ და ეგრე თბებოდა ნახევარი უბანი.

იმ დღესაც მილიციის ბეტეერშიკისათვინ ჭაჭა გეეცვალათ ხუთ ლიტრა სალიარკაში, რო ტყეში წასულიყვნენ შეშის ჩამოსატანად. ორნახად ჭაჭაზე უარს ვინ ეტყოდათ?! ე ბეტეერი მაინც უქმად ეგდო მილიციის ეზოში. თითონ მილიციები კი შიშით ცხვირსაც ვერა ჰყოფდნენ გარეთ, დღედაღამ შენობაში ისხდნენ და ლოთობდნენ. მარტო იმასა ფიქრობდნენ, როგორ დეეცვათ თავი, თუკი ყაჩაღები დეეცემოდნენ.

მოკლედ, ბოჩია და მაგისი მეზობლები წასულან ტყეში, დიდი თელა მაუჭრიათ, ჩაუბამთ ტროსითა და ის იყო, უკან უნდა გამობრუნებულიყვნენ, რო ტრაქტოლი ვეღარ დაუქოქამთ. როგორც მერე სთქვეს, სალიარკა გამოდგა უვარგისი და რაღაცა შლანგი თუ ნასოსი გასჭედა. მინამ დაშალეს და გასწმინდეს, რაც გასაწმენდი იყო, შაბინდდა კიდეც. ამ დროს კი რა ხდება – გაგანია ომია აფხაზეთში, კაცო! ფინთათ არი საქმე, გამსახურდიას ხალხსა კიდე გზები შაუკრამთ, არავის ატარებენ სამეგრელოზე, რო ჩავიდნენ და ჩვენებს დეეხმარონ. ჩემზე კარქა იცით, როგორც იყო ეგ ამბავი... წინა დღეებში კიდე ვიღაცა დიდი კაცი ჩასულა თბილისიდან წალენჯიხაში იქაურებთან სალაპარაკოდ, იმათ კი აუღიათ და გაუტაცნიათ. ეხლა აქედან მხედრიონი მაადგა წალენჯიხას. ესენი აქეთა დგანან, ისინი – იქით, შუაში კი ახოებია. ტყიდან გამამავალი საურმე გზაც ზედ ამ ახოებზე არ გადი-ის?! მხედრიონები ჯერ უცდიან, იქნება გონზე მოვიდნენ ე მამაცხონებულები, ი კაცი მაინც გამოუშვან, რო ყველაფერი უსისხლოდ დამთავრდეს. ამ ყოფაში არიან და არავინ იცის როდის გავარდება. მაგრამ ეგ ამბები, აბა, რა იციან შეშაზე წასულებმა?! რაღა ბევრი გავაგრძელო და, ტყიდან მოულოდნელად გამოთრახთრახებულ მორებჩაბმულ ტრაქტოლს ორთავე მხრიდან დაუწყეს

სროლა პულიმიოტებიდან და ავტომატებიდან. როგორც სჩანს, იფიქრეს, გზასა ხერგამენო. ანზორა და ბოჩია ადგილზე მოკვდნენ, ყარამან წოწორიას კი სამი ოპერაცია გაუკეთეს, ერთი მარტვილში, ორი კი – ქუთაისში. თითქო გადაარჩინეს, ფეხზედაც წამააყენეს, მაგრამ ბოლოს მაინც გადაჰყვა ბერიკაცი ამოდონა ჭრილობებსა და ნარკოზებს.

ბოჩიას ორმოცმა ნელა და ტაატით გაიარა, გაუსაძლისად. ანიჩკა სუმთლად მაიკუნტა, გახმა, ერთბაშად დაჰკარგა ცხოვრების ხალისი. ადრეც თავისნათქვამა იყო, ეხლა ხო სუმთლად ვირზე შაჯდა: „რა გინდათ? ყველას თქვენ-თქვენი ცხოვრება გა-აქვთ, მე თავი დამანებეთ, ჩემი ქმრის სახლში მინდა დარჩენაო“. დარჩა ეგრე მარტო ჩემი და. ღორსა და ქათმებს უვლიდა, ქსომდა და კიდე, საღამოობით მიუჯდებოდა ხოლმე როიალსა და ჯერ კიდე თელავში, ელიჩკა ვახვახიშვილის სახლში ნასწავლ რამე-რუმეებს უკრამდა. სიმღერით კი აღარ უმღერია. ბოჩიას დაღუპვის მერე მაგისი წკრიალა ხმა აღარავის გაუგონია. სიმღერა კი არა და, ლაპარაკითაც თითქმის არა ლაპარაკობდა.

ამასობაში, სოხუმი დეეცა. უსახსროდ და ბოგანოდ დარჩენილი ხალხი მააწყდა სამეგრელოს. შაიფარეს მეგრელებმა, რაც კი შეეძლოთ. ანიჩკასთან რამაზა ზგურიდის დეიდაშვილები მისულან ღამის გასათევად... ლობჟანიძეები, ალინა და თინა. ალინა სუბტროპიკული ინსტიტუტის ბუღალტერი იყო თავის დროზე, თინა კი სკოლაში ინგლისურს ასწავლიდა. სოხუმიდან ძლივს გამეესწროთ. საშინელ ამბებსა ჰყვებოდნენ. თავიანთი თვალით ენახათ, ცოცხლად როგორა მარხამდნენ ჩვენ უიარაღო ჯარისკაცებს. კიდე კარგი, სამოცდაათს მიტანებულ შინაბერა დებს მარტო გაძარცვა აკმარეს, ჯიში და ჯილაგი შააგინეს და ეგრე გადმოუშვეს ენგურის ხიდზედ. საცოდავებს ბაშმაკები დახეოდათ ამხელა გზაზე, გაყინული ფეხებიდან სისხლი სდიოდათ. ერთი ღამით მოსულები, თავისთან საცხოვრებლად დაიტოვა ანიჩკამ, მა რას იზამდა?! ჩვენც გვიხაროდა, რო სუ ეგრე თაგვივით მარტო აღარ იქნებოდა ამ ხნის დედაბერი.

ცოტა ხანში ეგ ალინა და თინა მიდგნენ, მოდგნენ, ლტოლვილის კნიჟკები გაიკეთეს და სანოვაგის მოტანა დაიწყეს: ეს მაკარონი და ზეთიო, ეს შაქარი და ფქვილიო. თან ცოტა კი არა, ბლომ-ბლომათა, კაცო! თავიდან თითონ მოჰქონდათ ზუგდიდიდან, მერე კი მოტანითაც აღარ იწუხებდნენ თავსა – ვიღაცეები უზიდამდნენ მანქნითა. ანიჩკას სახლში უცხო ხალხმა დაიწყო სიარული. „უწყინარი იერისანი იყვნენო“, – მე ასე მითხრა. ხოდა ნელ-ნელა გაუშინაურდნენ კიდეცა. სმით ეგენი არა სვამენ, ამიტომაც ხან ჩაიზე მოვიდოდნენ, ხან დილის საუზმეზე. თან რაღაცა წიგნები მოჰქონდათ ფერად-ფერადი, გაზეთები და სხვა ასეთები. რაღაცეებს უკითხამდნენ, ელაპარაკებოდნენ ანიჩკასა. ჩვენაო, მამა ღმერთის – იეღოვას მოწმეები ვაართო. როცა სხვადასხვა ხალხების ღმერთებს ასამართლებდნენ, იქ

მოწმედ დავუდექით ჩვენ ღმერთსაო. მაა, კაცო!.. რა-ა შვილო? რავი, ერთი, წესივრად არც მახსომს. მგონი ეგ მსოფლიო სასამართლო ბიბლიაშია აღწერილი. მაშინ იეღოვა წინ გამოსულა და უთქვამს: „ხალხო, თქვენა ხაართ ჩემი მოწმეები... მე აგირჩიეთ მოწმეებად, რო მცნობდეთ და გჯეროდეთ ჩემიო!“ ეგ ანიჩკამ მითხრა სიკვდილამდე ერთი-ორი დღით ადრე. იმხანად ბევრი გაიეღოველდა სამეგრელოში, ზოგი სიბრიყვით, უფრო მეტი კი – გაჭირვებითა. რას იზამ, შვილო, სული ტკბილია და როცა სხვა სახსარი და მამხედავი არა ჩანს, იეღოვასაც დაუდგები მოწმედ. ზოგიერთები, გენაცვა, იეღოვას კი არა, პროკურატურასა და გამომძიებლებს უდგებიან ცრუ მოწმეებად და ვითომ არაფერი. ეგეთი ამბავი იყო სამეგრელოში და სხვაგანაც... თელ საქართველოში.

მერე ხმა გამოვარდა, იქაურმა მიტროპოლიტმა იეღოვლები შააჩვენაო. ამას კიდე ისიც დეემატა, რო საქონელს ჯილეხი დეერია. გაწყდა ხარ-ძროხა, სარჩო-საბადებელი მეესპო ისედაც გაღატაკებულ ოჯახებს. „იეღოვლების ბრალი იქნებაო, – იძახდნენ ვიღაც ვიღაცეები, – ჯერ ხალხს შიმშილით წელში გასწყვეტენ, რო მერე თავიანთი ნაჩუქარი ფქვილ-ზეთებით თავის რჯულზე ადვილად მააქციონო“. მარტვილში ვიღაცა ილარიონ ფიჩორი გამოჩნდა, თავის დროზე ეკლესიიდან ქურდობისათვის გაგდებული, ორჯერ საგიჟეში ნაჯდომი. ხალხი შამაიკრიბა – სამეგრელო იეღოვლებისაგან უნდა გავწმინდოო, გამააცხადა. მალე იმდენნი შაიქნენ, რო მაგითი შიშით ვერც მიტროპოლიტი და ვერც მილიცია ვერაფერს ამბობდა. მერე, თურმე ფოთში მიუვარდნენ იეღოვას მოწმეებს, სკლადები გაუტეხეს, წიგნები დაუწვეს, ხალხისთვის დასარიგებელი ფქვილის მეშოკები დაფატრეს და პალიასტომში ჩაჰყარეს, შაქარს კი წყალი მიუშვეს შლანგებითა. მაა, კაცო! ხალხს აშინებდნენ, სახლებში უცვივდებოდნენ, აწიოკებდნენ. ჩემი დისთვისაც შემეეთვალა იმ ფიჩორს: „ჭკუაზე მოდი და ჩამოშორდი იეღოვლებს, თორე შენც მოგწვდებითო“. აბა, მაგის თქმა იქნებოდა ანიჩკასათვის? უფრო გაკერპდა. უთქვამს: „ილარიონ ფიჩორი ვინ ოხერია, რო მე, ბოჩია პაჭკორიას ქვრივს, ჭკუას მასწავლის და მემუქრებაო?!“ მეზობლებმა ალმაცერად დაუწყეს ყურება ანიჩკას. გაიყო და აირია ხალხი. ზოგნი ალინასა და თინას გაგდებას ურჩევდნენ, ზოგნი ჩუმ-ჩუმად მაგითებურ შეკრებებზე დადიოდნენ, ზოგიც გაიყურსა და დეელოდა, რა მოხდებოდა.

რო იცოდეთ, ბოჩიას სახლს კარგა დიდი, ჩრდილიანი ეზო აკრამს. შუაში ძველი კაკლი ხე უდგათ, მოშორებით – ბლები და ხურმა. ირგვლივ ბალახი ბიბინებს. ნეხვსა და ლაფს ვერსადა ნახამ, ჩვენგან განსხვავებითა. ხოდა, იქ უთხოვიათ იეღოვლებს თავიანთი ყრილობისა თუ რაღაცა ოხრობის გამართვა. ვერ უთხრა უარი ანიჩკამ. სხვა დროს იქნება უარიც ეთქვა, მაგრამ მე ხო კარქა ვიცნობ ჩემ დასა! უთუოდ იმ ოხრის, ილარიონ ფიჩორის ჯიბრით დასთანხმდა. ხალხს იმას როგორ ათქმევინებდა, მუქარის შაეშინდაო! ხოდა,

წინდღით გრუზავიკები მაადგა ანიჩკას ჭიშკარს. გრძელი მერხები გადმაიღეს, დაალაგეს, ტენტი გადასჭიმეს, თავიანთი ფერად-ფერადი წიგნები, ჟურნალები და ფანქრები მოზიდეს, ე ამნაირი ჩიფსები და კოკა-კოლები დააწყვეს იაშიკებითა. ეგრე იყო ეგ ამბავი, კვირა დილით კი თუ ვინმე იეღოველი ჭაჭანებდა სამეგრელოში, სუყველა პაჩკორიების ფუძეს მააწყდა. მოდიოდნენ მანქნებითა და მარშრუტკებითა, ავტობუსებითა და მატაციკლეტებითა, ტაჩკითა და ფეხითა. ვიღაცა ინგლისელი ქალი და ორი ფინელი კაცი ჩამოჰყვათ თავიანთი თარჯიმნებიანათ.

გაიმსო თელი ეზო იეღოვლებით, ტევა აღარ არის. დები ლობჟანიძეები ეზოს შესასვლელში დგანან და უცნობ-ნაცნობს ესალმებიან. მოსულები კი დინჯად ირჯებიან, ნელა შემოდიან ჭიშკარში და წყნარადა სხდებიან მერხებზედ. სუყველანი, ქალიან-კაციანად ერთი დედის გაჩენილებივით ჩლუნგად იღიმებიან და თვალებს დაბლა ხრიან, თითქო იმის თქმა უნდათ – ხო ხედამთ, რა მორჩილი და სათნო ხალხი ვაართო. ჯერ კიდე ახალი დაწყებული იყო მაგითებური ლოცვაა თუ რაღაც ოხერი, რო მეზობლის გოგო შემოვარდნილა ეზოში, ანიჩკასთან მიურბენია და უთქვამს: – „წალენჯიხაში ილარიონ ფიჩორი გამოჩნდა დიდძალი ხალხითა და ეხლა შენკენ მოდიანო“. რა უნდა ექნა ანიჩკასა? ამოდოლა სტუმრებს ხო ვერ გაყრიდა? ცოტა ხანში მართლაც ზარების ხმა და რაღაცა გუგუნი მეესმათ. მერე ყოველის მხრიდან ეზოსკენ მომავალი უშველებელი ბრბო დაინახეს. ზოგს კეტები და არმატურები უჭირამს ხელში, ზოგს კი – ადლიანი ჯვრები. წინ გიჟი ფიჩორი მოუძღვით და კიდე სამი ახმახი მნათე, ზარებით ხელში. მოდიან, მაალაჯებენ, თან ზარებს არისხებენ, თითქო მოსიარულე სამრეკლოები ყოფილიყვნენ. იმ ინგლისელ ქალს ალბათ, შიშისაგან, ხმა ჩაუწყდა. ვერც ალინა და თინა იქნებოდნენ ყოჩაღად. ისევ ანიჩკამ იმარჯვა – გარეთ გავიდა და ჭიშკრის წინ დადგა გულზე ხელებდაკრეფილი. კუშტად მომზირალი შავოსანი დედაბრის დანახვაზე ბრბო შეჩერდა ძალაუნებურადა. ერთხანს ი ფიჩორიც კი შემცბარა. ანიჩკას უთქვამს: „ვინა ხართ და რა გინდათ? თუ სასიკეთოდ მოსულხართ, თქვენც ამეებივით სტუმრად მიგიღებთ, თუ არა და ნუ აშინებთ ხალხს, წყნარად უთხარით თქვენი სათქმელი და გაბრუნდითო“. ამის გაგონებაზე ისევ აიჯაგრა, აყვირდა ბრბო. ანიჩკამ ხელი აიქნია და ხმას აუწია: – „მე ბოჩია პაჩკორიას ქვრივი ვარ, თელი სამეგრელო ჩემ ოჯახს პატივსა სცემს და მოდი, ცუდ საქმეს ნუ იზამთ, უბედურებას ნუ დაატრიალებთ, თორე არც ღმერთი და არც ხალხი ამას არ გაპატიებთო!“ იქ კი გონს მეეგო ფიჩორი, საზარელის ხმით დასჭყივლა: – „რას უსმენთ მაგ სატანის მოციქულს, დასცხეთ ზარებსაო!“ მნათეებმაც შემოჰკრეს ზარებს, რაც ძალა და ღონე ჰქონდათ. ორმა კაცმა ანიჩკა გვერდზე მოისროლა და გამხეცებული ბრბო ყიჟინითა და ღრიალით შეიჭრა ეზოში. განურჩევლად სცემდნენ დიდსა და პატარას, ამტვრევდნენ ყველაფერს, რაც გზადა ხვდებოდათ. უცხოელებს

გადაფარებულ ალინას მნათემ იდაყვი სთხლიშა ცხვირ-პირში და კაკლის ხეს მიანარცხა, დაბლა დაცემულ თინას კი გაავებული ქალები თმებით დაათრევდნენ. ამ დავიდარაბაში ტენტი ჩამოწვა და ზედ დეეფინა ერთად შეჯგუფულ იეღოვლებსა. ტენტქვეშ მოყოლილ შაშინებულ ხალხს სუყველა მხრიდან მიესივნენ და გამეტებით ურტყამდნენ კეტებსა და არმატურებს. დასისხლიანებულთა კივილი და კვნესა ცასა სწვდებოდა. ამასობაში მნათეებმა შუა ეზოში კოცონი გააჩაღეს და ზედა სწვამდნენ წინდღით მოტანილ მერხებსა და დაფებს, იეღოვურ წიგნებსა და ჟურნალებს. მერე ანიჩკას აივანზეც ავარდნენ, შაგლიჯეს კარებები და ოთახებში შაცვივდნენ. ოთხი კაცი წიგნის კარადას დეეჯაჯგურა, საცა ბოჩიას ნაგროვები წიგნები ინახებოდა. ჭიანჭველებივით წეესივნენ, გამაათრიეს ეს შკაფი ბალკომში, ასწიეს და ზათქით გადაუძახეს ეზოში. შუაზე გამსკდარი კარადიდან გადმოცვენილ წიგნებს პირდაპირ კოცონში უძახებდნენ. ვინღა იყო იეღოვურისა და ქრისტიანულის გამრჩევი. როდის-როდის მილიციაც მოვიდა, უფრო უცხოელების გამოსაყვანად. ე უცხოელები რო არა, ვინ იცის, სულაც არ მოსულიყვნენ.

ჩვენა, გენაცვა, ეგ ამბები მერე გავიგეთ – ეთერმა შაატყობინა მარინასა. წალენჯიხის მილიციის უფროსს, ბორია ცეკვავას, რაციით დეერეკნა ეთერის ქმრისთვინ: – „კაკო, მანამ ბოჩიას სახლ-კარი სულ გადაუბუგამთ, შენი იეღოველი სიდედრი დროებით გაარიდე აქაურობას. ხალხი ძალიან გამხეცებულია. მე, ძმაო, ჩემი ძალებით მაგას ვერ დავიცამ და უბედურება რამე არ დატრიალდესო“.

კაკო გელაშვილს თავისი ცოლი და მოადგილე მილიციის მანქანით გაუშვია წალენჯიხაში ანიჩკას ჩამოსაყვანად. იმათაც ჯერ ცეკვავასთან გაუვლიათ, განყოფილებაში.

ბორიასგან გაიგეს, რო დარბევის დღეს მეზობლის ბიჭებს გადაურჩენიათ ანიჩკა, ჩუმად გაურიდებიათ გაავებული ბრბოსთვის და ფერმაში გადაუმალავთ. უცხოელები ჰაერში სროლითა და დავიდარაბით გამოუყვანია მილიციას. იმათ კი ალინასა და თინას წამოყვანაც მოუთხოვიათ ბორიასთვინა. „ჩვენ აქ ვერ დავტოვებთ ჩვენს დებს! ეხლავე გამოიყვანეთ და გაგვატანეთ, თორე თელი უცხოეთის გაზეთებსა და ტელევიზორებს მოვდებთ ქართველების მხეცობისა და მილიციის უვარგისობის ამბავსაო!“ რას იზამდა ბორია ცეკვავა, რის ვაი-ვაგლახით ჩაუსვამს მანქანაში თავპირდასიებული და ტანსაცმელშემოგლეჯილი ლობჟანიძის ქალები. მერე იმ უცხოელებმა თბილისში თინას ინგლისური განცხადება დააწერინეს, საქართველოდან წასვლა მაათხოვინეს და ეხლა ეგენი, გენაცვა, მგონი ფინეთში არიან, იეღოვლების მთავარ ბუდეში, მა-ა კაცო!

ბორიასთან ლაპარაკის მერე ხაშურლები ბოჩიას გაპარტახებულ კარ-მიდამოში მისულან. სახლს აღარც ღობე შარჩენოდა და აღარც ბალკომის მოაჯირები. ეთერმა ვერაფრით ვერ დაითანხმა დედამისი ხაშურში წასვლაზე. არ მისდევდა ჩემი და, ჯიუტობდა. ეგ ჯიუტობაც გვარში გვააქ, კაცო, ცხონებული ვანა პაპიდან მოგვდემს. ბოლოს, როგორც იყო, ბორიამა და კაკო გელაშვილის მოადგილემ იძალეს, ერთ ჩამადანში ჩაალაგებინეს რამე-რუმეები და მაინც გამაამგზავრეს წალენჯიხიდან. ასე დასახლდა ანიჩკა ეთერთან და კაკო გელაშვილთან.

ეგ ამბები რო გავიგე, მინდოდა ხაშურში წავსულიყავ, ჩემი და მენახა. მაგრამ მარინამ არა ქნა: „არ გინდა, ბიძაჩემო, ხო იცი, ეგ კაკო ცოტა ურჯუკი კაცია, ამოდელა დელეგაციით ნუ ჩავადგებით, ემანდ ნერვები არ ეეშალოს. ჯერ მე ჩავალ, ვნახამ, რა ხდება და მერე, უფრო მოგვიანებით, შენ და თამარაც ესტუმრეთო“. როცა სამი დღის მერე დაბრუნდა ხაშურიდან, პირდაპირ მამა ზაზასთან მივიდა. რაღაცა ითათბირეს. მე მარტო ის მითხრეს, რომ ჩვენ ოჯახს დიდი ცოდვა აწემს, ეხლა უნდა მარხვა შავინახოთ და ვილოცოთ ანიჩკას სულის გადარჩენისათვის, იქნება შაუნდოს ღმერთმა და აპატიოს ჭეშმარიტი რჯულიდან გადაცდენაო. სამ კვირას ვმარხულობდით. მერე მარინა და თამარა აღსარებაზე მივიდნენ ეკლესიაში და ზიარებაც მიიღეს მამა ზაზასაგან. მე კი ვერ შავძელ მისვლა, თირკმლის ტკივილმა შამაწუხა. მაშინვე გადაწყდა, წესი აგვეგო მამიჩემისათვის. არ ვიცი, რას არგებდა ტიტიკოს სულს ეგრე დაგვიანებული პანაშვიდი, მაგრამ წესი წესია და რაკი ჩვენი ოჯახი ეკლესიურ ცხოვრებას შაუდგა, მამა ზაზას დანაბარები უნდა აგვესრულებინა. სწორე რო გითხრათ, მე უფრო ჩემი დისთვინა ვცდილობდი, თორე ამ წესებისა ბევრი არაფერი გემეგება. დღეც დანიშნა მარინამ – აპრილის ბოლო შაბათი. მეზობელ-ახლობლებს შავატყობინეთ და მზადება დავიწყეთ პანაშვიდისა და პატარა სუფრისათვის. დათქმულ დრომდინ ხუთიოდე დღეღა რჩებოდა, რო ხაშურიდან ეთერმა დარეკა და სასწრაფოდ გამაიძახა მარინა: „მე დედაჩემს ვეღარ ვერევი, სუმთლად გაუგიჟებიათ იეღოვლებსა. ჩამო, დამეხმარე რამე, თორე ემერია ე დალაგებული ოჯახიო!“ აბა, ავღელდით სუყველანი, ავფორიაქდით. მარინამ ანდრო გოგოჭურსა სთხოვა, თავის მაზლს: „დედა მეღუპება, მიშველე, იქნება მანქნით წამიყვანო, რადგან, ვინ იცის, აქეთ წამოსაყვანი გამიხდესო“. ოქროს გული აქვს ანდროსა, უარს როგორ ეტყოდა, გაჰყვა. მე და თამარა კი დავრჩით ამ სუპერმარკეტისა და კაფეს საპატრონოდ. ვღელამ, კაცო, არ ვიცი რა წყალს მივცე თავი. თან იმასა ვფიქრობ, ნეტა ისეთი რა უნდა დეეშავებინა ამ ჩემ უბედურ დასა, რო ღვიძლ შვილს ვეღარ აუტანია მაგისი თავი? მერეღა გავიგე რაც მამხდარა ხაშურში. მარინამ მითხრა ატირებულმა, როცა დაბრუნდნენ.

დაბრუნებით კი მეორე დღესვე დაბრუნდნენ და ანიჩკაც ჩამაიყვანეს. ანდროს მანქნიდან მე და თამარამ გადმოვიყვანეთ დაჩიავებული და ხელშეხვეული ჩემი და. უცნაურად მიყურებდა ცხონებული, არც სიხარული ეწერა სახეზედ და არც მწუხარება. რა არი, ანიჩკა, გენაცვალე, რა ამბავია, მითხარი როგორა ხარ-მეთქი. იმან კი მიპასუხა, კარგადაო. ნელა მიტრიალდა და წავიდა მარინას სახლისაკენ.

ეგ კაკო გელაშვილი, ეთერის ქმარი, როგორც გითხარით, ხაშურის მილიციის უფროსი იყო. იქნება დღესაც მილიციის უფროსია, მაგრამ მე მაგისი აღარაფერი ვიცი. კარქა მოგეხსენებათ, ეკლესიის ამშენებელ კაცს როგორი წელგამართული ოჯახი ექნება. მაგის სახლს, გენაცვა, დაცინკული ჟეშტის სახურავი ადგას, ბოლოში კრემლითა და აქეთ-იქიდან მომდგარი ჟეშტისავე ირმებით. სოფლის ორღობესავით ფართო ბალკონები და კიბეები სუ ერთთავად ვაზით არის შაბურული. ახლა მარანი, პადვლები და სანოვაგით სამსე საკუჭნაოები!

კაკო მილიციის უფროსი რო არ ყოფილიყო, არაფრით არ შამაიყვანდა თავის ოჯახში იეღოველ სიდედრს. მაგრამ ბორია ცეკვავასგან შეფუცხუნებულმა იფიქრა, საქმის გართულებასა და აურზაურს, ჯობია ანიჩკა წალენჯიხას გამოვარიდო და აქ, ჩემ კანტროლქვეშ ვაცხოვროო. კანტროლი კი, იცოცხლე, არ უჭირდა. მეორე სართულის ერთ ყველაზე პატარა ოთახში გაამწესა დედაბერი. იქ საწოლი, გარდირობი და პიანინო იდგა. საერთოდ, როგორცა ვხვდები, ეგ პიანინო ზალაში უნდა ყოფილიყო, მაგრამ სწორედ მაშინ იქ პოლი ეეყარათ და პარკეტს აგებდნენ. ამიტომაც, სერვანტები დერეფანში მოხვდა, დივნები და კრესლოები – მარანში, პიანინო კი – ანიჩკას ოთახში. დღეში სამჯერ ქვევით, სამზარეულოში უშლიდნენ მაგიდას. სახლის უკან, ბოსტანშიც შაეძლო გავლა, მაგრამ წინა ეზოში, მეტადრე კი ჭიშკრის იქით, ორღობეში ფეხი არ უნდა გეედგა. თუკი ვინმე იყო მოსული, ანიჩკა თავის ოთახში ადიოდა და იჯდა, მინამ სტუმარი არ წავიდოდა. წიგნებიცა ჰქონიათ გელაშვილებს, მაგრამ წიგნების შკაფი გასაღებით ჩეეკეტნათ. მარტო სახარება იდო გარეთ. „იკითხოს, იფიქროს და შეინანოსო“, – უბრძანებია კაკოსა. „რეცხვაში და საჭმლის მომზადებაში მაინც მომიხმარეო“, – ეთერისთვის უთქვამს ჩემ დას, მაგრამ უარი მიუღია, იეღოველის გაკეთებულ კერძს კაკო არც თითონ შეჭამს და არც ბალღებს აჭმევსო. რა ექნა მარტოობითა და უსაქმობით გაბეზრებულ ქალსა? მიუჯდებოდა პიანინოსა და უკრამდა. რა იყო მაგისი დაკვრა? ძირითადად ის, რაც ელიჩკა ვახვახიშვილისაგან ახსომდა და კიდე თავისით აწყობილი მუსიკები. კარქი სმენა ჰქონდა. თუკი რადიოში ყურს მოჰკრამდა რამე სიმღერას, იმ საათში როიალზე შეეძლო დეეკრა. ყოველდღე გელაშვილიანთ ფანჯრებიდან მუსიკა ისმოდა. კაკო ცოლს ეჯაჯღანებდა: „გააჩერე, ნუ უკრამს ე მამაცხონებული, თორე უკვე თელი მეზობლები მეკითხებიან, ვინ

მუზიკანტი გყამთ სახლშიო“. ეთერი იძახდა: „კარქი, დაუკრას, მაგასაც ხო მართლმადიდებლობა არა კრძალამს?! გულს გადააყოლებს და იეღოვლებსაც დაივიწყებსო“.

ბავშვებს ძრიალ მოსწონებიათ ანიჩკას მუზიკანტობა, განსაკუთრებით პატარა ბიჭს, გელასა. უფროსები, მარიამი და ქეთევანი, მამის შიშით მაინც ერიდებოდნენ იეღოველ ბაბოს, ბიჭი კი წამდაუწუმ მაგის ოთახში შერბოდა, ხან დაკვრასა სთხოვდა, ხან რიღაცის დახატვას, ხან ქაღალდის სალდათების გამოჭრას. ეთერი უწყრებოდა, უშლიდა, მაგრამ ბიჭი, როგორც კი დროს იხელთებდა, დედ-მამის უჩუმრად მაინც ბაბოს ოთახს მიაშურებდა ხოლმე. ბოლოს მით გათამდა ყველაფერი, რო მაგრა სცემა კაკომა, ანიჩკას კი ბალღებთან დალაპარაკება აუკრძალა. სუ უმადური ღორი უძახნია ჩემი დისათვის! თურმე ეთერსაც კარგა მაგრა ეჩხუბა, ლანძღა და უღრიალა: „ეგ გათახსირებული დედაშენი აქ იმისთვინ კი არ ჩამამიყვანია, შვილები რო მამიწამლოს და იეღოვურად მაუღრიცოს ტვინებიო!“ ახლა ეთერი დასტაკებია ანიჩკას: „რა გინდა, რათ მინგრემ ოჯახს? დაანებე თავი ჩემ შვილებსაო! დედოფალივით გაცხოვრებ, საქმეს მე შენ არ გაკეთებინებ, საჭმელ-სასმელს არ გაკლებ და ეგრე უნდა გადამიხადო სამაგიეროო?!“ ეგ ჩხუბი სამზარეულოში მამხდარა. ჩემი და ჩაის დასალევად ყოფილა დაბლა ჩამოსული. გაოგნებული უყურებდა გაწიწმატებულ შვილსა და სიძეს, თავს იმართლებდა რაც შაეძლო, ტიროდა და ასავსავებდა ხელებს. ხოდა, ამ დროს, შემთხვევით ჩაის ჭიქა წაქცევია და ახლად დასხმული ქაფქაფა ჩაი სტოლზე დასხმია. „შეხედე ამ უნამუსო დედაკაცს, ჩემი დაწვა მაინდომა, ლამის სახეში შემასხა ჩაიო, – უყვირია კაკოს, – გეეთრიე შენ ოთახში და აღარც შენი ხმა გავიგო და არც შენი დაკვრაო“. ამაოდ უსხნიდა ანიჩკა, რო ბოროტი ზრახვა არა ჰქონდა და ჭიქა უნებურად წეექცა. გაავებული კაკო და ეთერი ლანძღამდნენ და სთათხამდნენ. თანაც, გენაცვა, ეგ ამბავი კაკოს ყვირილზე შემოცვენილი შაშინებული ბავშვების თვალწინა ხდებოდა, თურმე. რამდენი უნდა ეთმინა ჩემ დასა? ჩვენმა ჯიშმა იფეთქა ბოლოს და ბოლოს – წამაიმართა გამხმარი დედაკაცი, არაფერი სთქვა, კიდე ბალღებ მეერიდა, მაგრამ უცნაურად, მძიმედ გახედა დუჟმორეულ ცოლ-ქმარს, მარტო მაგან რო იცოდა გამოხედვა, ისე. მერე უხმოდ ჩაუარა სიძესა და ქალიშვილს, თითქო მყეფარა ძაღლები იყვნენ და მაღლა ავიდა თავის ოთახში. ცოტა ხანში კი იქიდან თურმე პიანინოს ხმა მოისმა. ვინ იცის, რას უკრამდა ანიჩკა ან რამდენ ხანს უკრამდა, ერთი კი ცხადია, ეგ დაკვრა თავზე ნეხვის დადება იყო მასპინძლისათვინ. გაცოფებული ავარდა ზეით კაკო გელაშვილი, შაგლიჯა ოთახის კარი, მაგრამ ანიჩკას კი წარბიც არ შეუხრია, ისე გაუგრძელებია დაკვრა, გეგონება, აქ არაფერიაო. „გაჩუმდი, შე ბებერო ძაღლოო!“ – იყვირა კაკომ, მივარდა და პიანინოს სახურავს ბრახვანი გაადენინა. მარცხენა ხელის გაწევა კი მაასწრო ანიჩკამა, მაგრამ მარჯვენა შიგ მოჰყვა და გამეტებით დაბრეხვებულმა სახურავმა თითები

გადაუმტვრია, საჩვენებელი და შუა. ტკივილისაგან გულწასული, ხაშურის საავადმყოფოში მიუყვანიათ. ეგ იყო, რომ ეთერმა მარინას დაურეკა და სასწრაფოდ გამაიძახა... ეგრე დაბრუნდა ჩემი და კამეჩაანთკარში.

მე ვიძახდი, ჩვენსა დავასახლოთ, მამა-პაპის სახლში-მეთქი, მაგრამ მარინამ არა ჰქნა: „ჩემთან იყოს, მე უფრო მოვუვლიო“. მართლა მოუარა, მელაანელი ექიმბაშისაგან მალამო წამოიღო, მოტეხილ თითებზე უსვამდა, საფენებს ადებდა, არაფერს ეუბნებოდა აუგად, ცდილობდა, როგორმე დეევიწყებინა დედისათვის ფინთი ამბები. მაგრამ მე ხო ვამჩნემდი – ანიჩკა ამ ქვეყნისა აღარ იყო. თითო-ოროლა სიტყვა თუ დასცდებოდა, უფრო კი გაყუჩებული იჯდა ბაღში და დათოვლილ კავკასიონს გასცქეროდა.

ამასობაში ტიტიკოს პანაშვიდიც მოახლოვდა. დავსხედით კაფეში მე, თამარა და მარინა და ბჭობა გავმართეთ. მე პანაშვიდის გადატანას ვურჩემდი ჩემ დიშვილს. „რა გვეჩქარება, ანიჩკა მოვაღონიეროთ, ხელი მოუშუშდეს, ცოტათი გონს მოვიდეს და მერე გავმართოთ წვეულება-მეთქი“. მარინაც თითქო ამ აზრზე იდგა, მაგრამ მაინც მამა ზაზასთან გადასწყვიტა მისვლა ჭკუის საკითხავადა. მართლაც მივიდა, არ დაუმალა ჩვენი ოჯახის ამბავი და პანაშვიდის გადატანის ირგვლივ ჩამაუგდო სიტყვა. მე როგორც მივხვდი, მარინას მოძღვარს დიდად არ ეპიტნავა იეღოველი დედაკაცის კამეჩაანთკარში ჩამოსვლა. აუცლებლად უნდა მოინანიოსო, უთქვამს. არ არი ცუდი ყმაწვილი მამა ზაზა, აუგს ვერ ვიტყვი, თუმცა, ერთი კია – დილას რო ელაპარაკა მარინა, საღამოთი უკვე თელი კამეჩაანთკარის მრევლმა იცოდა ანიჩკას ამბავი. ტიტიკოს პანაშვიდის გადატანას რაც შეეხება, ასე უბრძანებია: „ნება თქვენია, მაგრამ მიზეზს ვერა ვხედამ, რათ უნდა გადაიტანოთო?“ ხოდა, რაკი ეგრე სთქვა, ჩვენც გადავწყვიტეთ, დათქმული დრო აღარ შეგვეცვალა, მაინც უკვე ხარჯი გვქონდა გაწეული და ხალხი დაპატიჟებული.

ბედი არ გინდა, კაცო, მაინცდამაინც შაბათ დღეს წამოვიდა ღრუბელი სამხრიჯვრიდან, ცა მაიქუფრა და საავდროდ გეემზადა. ჩვენში ეგრე იცის მაისის დამდეგს. თამარამ დილიდანვე ქადები გამააცხო, მარინამ მამალი დაკლა. სუფრა ჩვენსა გავშალეთ, ვანა პაპას სახლში. დავიბანეთ, გამევეწყეთ სუფთა ტანისამოსში, როგორც შეგვეძლო და წავედით პანაშვიდზე. წინდაწინ გაგვაფრთხილეს, რო ანიჩკას საყდარში მისვლა არ იქნებოდა. დავტოვეთ ეგ საცოდავი სახლში. ჩვენა ვართ – მე და თამარა, მარინა, ანდრო გოგოჭური და რამდენიმე მეზობელი. წვიმას მივასწარით ეკლესიაში. ვდგავართ, ველოდებით როდის მორჩება წირვა და დაიწყება პანაშვიდი. მამა ზაზა ოლარშია გამოწყობილი. ცალ ხელში კანდელი უჭირამს, მეორეში – სახარება. ლოცვასა კითხულობს, დუდუნებს თავისთვინ. პატარა ბიჭი ეხმარება – წიგნის ფურცლებსა შლის.

უცბათ კარმა გაიჭრიალა. გავიხედე – ანიჩკა შემოდის ეკლესიაში ბებრულად წელში მოხრილი. გაფითრებულია, პირმოკუმული, ხელშეხვეული. შავი თავსაფრის ქვეშიდან თეთრი თმა მოუჩანს. თვალები უცნაურად უელამს. მრევლს ჩურჩულმა გადაუარა. მამა ზაზამ შასწყვიტა კითხვა და წარბშეჭმუხნულმა გადმოხედა ანიჩკას. ისიც გაჩერდა და უცნაურად მიაშტერდა ღვდელსა. ერთხან ასე უხმოდ უყურებდნენ ერთმანეთს. მერე მამა ზაზამ დაიძახა: „დაგვტოვე, ცოდვილო სულო! არ არი შენი ადგილი ღვთის სახლშიო!“ ხმაგაკმენდილი ვუცდით, რას იზამს ანიჩკა. ის კი ბებრული, აკანკალებული ხმით ამბობს: „მე მამაჩემს მინდა სანთელი დავუნთო“. მამა ზაზა კი: – „როცა ცრემლითა და სინანულით დაუბრუნდები მრევლსა და დედა ეკლესიას, მაშინ დაანთებ სანთელსაო!“ მეზობლის ქალმა მიაძახა: „რომელ ღმერთს უნთებ სანთელს, შე უწმინდურაო?!“ ახლა მეორე კივის: „დახე, ამ ღვთისპირიდან გადავარნდილს, ამას!“ მივვარდი ჩემ დას, ვეუბნები: „წამო, გენაცვა, არ შაიძლება. ტიტიკოს სულსა ვცეთ პატივი, წავიდეთ აქედან-მეთქი“. იმას კი თითქო არ ესმის, ჯანმრთელი ხელი გაიშვირა შანდლისაკენ, სანთელს მოუკიდა და ბუდეში ჩასვა. ეხლა უკვე კაცებმაც იყვირეს. ატირებული მარინა ღვდელს მივარდა, დაუჩოქა, იმის კაბის ბოლოსა ჰკოცნის და პატიებასა სთხომს. მე გასასვლელისაკენ მივათრემ ანიჩკას, თან ხალხის წყევლა-კრულვა ჩამესმის ყურში.

როგორც იყო, გარეთ გამოვაღწიეთ. ეკლესიის კიბეები ჩავიარეთ თუ არა, საშინლად დაიგრუხუნა. მე ვუყვავებ ანიჩკას, მინდა დავამშვიდო, თანაც დროულად გავარიდო ხალხს. ისიც მორჩილად მამდევს, მაგრამ ვხედამ, რო ჩემი არაფერი ესმის, ცარიელი თვალებით იყურება და ზეზეულად ჩაძინებულივით მააფრატუნებს ფეხებსა. ეკლესიის ეზო ჯერ ბოლომდინ არა გვქონდა გავლილი, რო იელვა, დაიგრუხუნა და წამოვიდა თქეში. ეს ოხერი, ახლომახლო არც ხეა რამე, რო თავი შააფარო, უკანაც ვერ დავბრუნდებით, თავისთავად. ე ორი ბებერი მივტოპამთ ლაფის მდინარედ ქცეულ ორღობეში – ერთი უხელო, მეორე კი თითებდამტვრეული. გაწუწულები და ტალახით მოთხვრილები ვეხუტებით ერთმანეთსა. ვერცა ვგრძნობთ, ვტირით თუ ცის წყალი დაგვდის პირისახეზე.

ღმერთი გაახარებს ანდროსა, ისევ იმან გვიშველა – დეგვეწია თავისი მანქნითა და ჩაგვსხა. ეხლა ვფიქრობ: ჩემთან წავიყვანო ანიჩკა, – არ ივარგებს, საცაა სტუმრები მობრუნდებიან საყდრიდან, მამა ზაზაც მოვა და ეხლა ამათი შახვედრა არ იქნება. მარინასთან სახლში არავინაა, იქ მარტოკინას ვერ დავტოვებ, არადა მე უნდა სტუმრებთან მოვბრუნდე, სუფრას მივხედო. გავხედე ჩემ დას – თავი ჩემ მხარზე უდემს, თვალები დაუხუჭამს და სუ ერთთავად ბაბანებს. მა რა იქნება – თავით ფეხამდე სველია, ტანისამოსი კი იქა აქვს, მარინასთან. ჯანდაბას სუფრაცა და სტუმრებიც.

წვიმამ მალე გადაიღო. ცა გადიწმინდა და ირგვლივ სველი მიწისა და ტყის სუნი დატრიალდა. კამეჩაანთკარის სანახებში თავისებური, მსუყე სუნი აქვს ნაწვიმარ მიწას, ვერაფერში ვერ აურემ. მახსენდება: პატარები ვართ მე და ანიჩკა, ტყის პირას, ველობზე ვისვენებთ. ვანა პაპაც იქვეა, მიწაზე ჩამომჯდარა, დაკოჟრილ ხელებში მოზრდილი ბელტი უჭირამს, ჩვენ კი მუხლებზე ვდგავართ და ერთმანეთზე შუბლმიდებულნი ვყნოსამთ. ბელტს კი ნეშომპალის, სოკოსა და სიგრილის სუნი სდიის... მაშინაც ეგ გამახსენდა, როცა გოგოჭურიანთ სახლში ვიჯექი ჩემი დის სასთუმალთან, ცხელ ჩაისა ვსვამდი და სველი ხეებიდან ჩამოვარდნილი წვეთების წკაპუნს ვუსმენდი. ვინ მიხვდებოდა, ეძინა თუ ეღვიძა ანიჩკას? მაგრამ ნატანჯ სახეზე უცნაური ღიმილი ეფინა. ნეტა რა აღიმებდა ან რისი ნიშანი იყო ეგ ღიმილი?.. ეხლაც ვერ ვიცი.

ორი დღის მერე კი მამა ზაზა მოვიდა ავადმყოფის სანახავადა. მარინა დაფაცურდა, განჯინას მივარდა, თეფშებისა და ჭიქების გამოლაგება დააპირა, მაგრამ ღვდელმა გააჩერა, დედაშენთან მინდა დალაპარაკებაო. ცხადი იყო – იმდღევანდელი ამბავი აწუხებდა. აკი გითხარით, არ არი ეგ ცუდი ბიჭი. შევედით ანიჩკასთან სამთავენი. ღვდლის დანახვაზე ანიჩკა რაღაცნაირად შაიკუმშა საბანქვეშ, თავისებური მძიმე მზერით გადმოგვხედა. მამა ზაზამ პირჯვარი გადაიწერა და ჩვენ გვითხრა, მარტო დამტოვეთ ქალბატონთანაო. კარქა არ ვიცი, რა ილაპარაკეს. როგორც მერე გავიგე, ერთ კვირაში ალავერდელი მეუფე აპირებდა კამეჩაანთკარში ჩამოსვლას. ამ დროისათვის ანიჩკას მარხვა უნდა შაენახა, ფსალმუნები ეკითხა და მოღონიერებულიყო. მერე ეპისკოპოსთან შესახვედრად ფეხშიშველი უნდა მოსულიყო ეკლესიაში, მუხლებზე დამდგარს საქვეყნოდ მოენანიებინა ცოდვა, მეუფე კი ეპიტიმიასა დაადებდა. რა მკითხე? ეპიტიმია? მეც მაშინ პირველად გავიგე ეგ სიტყვა. მგონი სასჯელია საეკლესიო, თუ რაღაცა ეგრეთი. თუ ყველაფერს ისე შაასრულებდა, როგორც ეტყოდნენ, ზიარებას მიიღებდა და გახარებული ჩვენი მრევლი გულში ჩაიკრამდა გზააბნეული და უკან მობრუნებული კრავივითა. „აბა, შენ იცი, დედი, თავს ნუ მოგვჭრი თელ კახეთში, ისრე გააკეთე, როგორც მამა ზაზამ დაგარიგა. ხო გვაძლევ სიტყვასაო?“ – ჰკითხა მარინამ. ანიჩკა კი დუმდა, არ აძლემდა პასუხს. ტირილი აუვარდა მარინასა. ეხვეწებოდა, ემუდარებოდა: „ნუ გვღუპამ, ნუ წაიწყმიდავ სულსაო“. რო აღარ მეეშვა, ანიჩკამ ერთი ამოიოხრა, წამოჯდა ლოგინში და მშვიდადა სთქვა: „კარქი... ოღონდ ეხლა წადით და მშვიდად დაიძინეთ. მე არაფერი მიჭირსო“.

მართალი რო გითხრათ, ვერკი წარმამედგინა ამ ხნის დედაკაცის ფეხშიშველა მიტანტალება საყდარში, ისიც საქვეყნოდ და თელი სოფლის დასანახად. გონებით კი ვხვდებოდი, რო ეგრე იყო საჭირო და ამით, ბოლოს და ბოლოს, დაწყნარდებოდა ჩვენი აწეწილი ოჯახი, მაგრამ გული სულ

სხვასა მთხოვდა. ახალგაზრდა რო ვყოფილიყავ, ვინ იცის, ბალკომზე გამოვმდგარიყავ და მეყვირა: „წადით, თქვენი პატრონი დედაც-მეთქი!“ მაგრამ ჯერ საზოგადოდ ბებერ კაცს რა ვუთხარი და მერე კიდე ცალხელასა... ასე დაფიქრებული და კუდამოძუებული გამოვბრუნდი ჩემ სახლში.

დილით კი გოგოჭურიანთ მეზობლის ბალღი ამოვარდა და შეგვატყობინა, ანიჩკა ბაბო კაფეშია და კვდება, ღამით შუშის ბოთლი დაუნაყამს და შაუჭამიაო... თამარა აღმუვლდა დასაკლავი ძროხასავით, ხელების ქნევას მოჰყვა გაგიჟებული. მე კი ვიდექი პირგამშრალი და გაქვავებული. თავდაპირველად, როცა ბალღმა ანიჩკას ამბავი მომახალა, თელ ტანში ტკივილმა დამიარა ბლაგვად და მძიმედა. თითქო მუხის ვეება კოჭი კიდე ერთხელ ძირ დაქანდა და მაჯაზე დახვეულმა თოკმა ეხლა მეორე ხელიც მამაწყვიტა. ტკივილი მაგარი იყო, მაგრამ ხანმოკლე. მერე უკვე ვხედამდი, მესმოდა, რაცა ხდებოდა ჩემ გარეშემო, იმას ვაკეთებდი, რასაც მეტყოდნენ, მაგრამ გრძნობით კი ვეღარა ვგრძნობდი ვერაფერსა. დანა რო დეესვა ვისმე, სისხლი არ გამამივიდოდა. თელი ის დღეები, მინამ ძაღლივით სოფლის გარეთ დავფლამდით, ცრემლი არ გადმამვარდნია... არც მაშინ, როცა ამ კაფეში, მეტლახის პოლზე მწოლიარე და პირიდან წამსკდარ სისხლში მოთხვრილი ვნახე... არც მერე, როცა უკვე ჩაცმულ-გაპატიოსნებული ხის ტახტზე იდო კუბოს მოლოდინში... არც მაშინ, როცა მარინამ მაგისი ერთი კაბიდან სათუთად ჩაკეცილი ქაღალდი ამაიღო ბავშვის ნახატითა და წარწერით: „ანიჩკა ბაბო, ძაან მიყვარხარ. შენი გელა გელაშვილი“.

მერე, როცა ყველაფერი მორჩა, ვანას შტოფი გავამსე ჭაჭითა და გზას გავუყევი. ვერ ვიცოდი, სად მივდიოდი ან რათ მივდიოდი. შუადღის მზე უკვე კარგა გადაწვერილი იყო, როცა ბოლო აღმართი ავამთავრე. ქანცგაწყვეტილი დავჯექი მიწაზე, შტოფი მოვიყუდე და ხარბად მოვსვი. მერე მიმოვიხედე და მივხვდი – სამხრიჯვარზე ამოვსულვარ. ეგე, ჩვენი იალაღები, წყარო, თალარის კრამიტები და ჩაქცეული ბაგები. მერე ღოლუაანთ ხევისკენ მივბრუნდი და უცბათ შორეული სიმღერის ხმა მემესმა. ვხედამ – იქ, უფსკრულის პირზე პატარა გოგო დგა. იმასაც ვხედამ, რო მე და ვანა პაპა იქით გავრბივართ, ანიჩკასაკენ, გვეშინიან, ემანდ არ გადავარდეს. ის კი არხეინათა დგაა ლოდზე და თავის წკრიალა ხმითა მღერის, ე თმააბურძგნული, თითისწვერებზე შემდგარი გოგოცუნა, მოჯაჯული ბამბაზიის კაბიდან კნაჭა ფეხები რო მოუჩანს...

იმ ჰაერში გადაკიდებულ ლოდზე ჩამოვჯექ. მაშინ კი, იცოცხლე, წამსკდა ცრემლები. ვტიროდი და აღარა თავდებოდა ე ოხერი ვარამი. არაყსა ვსვამდი და ჩავკიოდი უძირო ღოლუაანთ ხევსა. ბოლოს, არაყიც გათავდა და ხმაც ჩამიწყდა, ხრიალიღა ამამდიოდა დამწვარი ხორხიდან. მერე თითქო რაღაცამ

მამიჭირა და მამკრუნჩხა, თელი ტანი და ხელ-ფეხი გამიშეშდა და თვალთ დამიბნელდა..

მესამე დღეს მწყემსს ვუპოვნივარ წითელ ლოდზე უგონოდ დაგდებული და მოკუნტული. ვერას გზით ვერ გამაშლეინეს ხელ-ფეხი. ეგრევე მოკუნტული ჩამამიყვანეს სოფელში. არცა ვჭამდი და არცა ვლაპარაკობდი. არც ის მესმოდა, რას მეუბნებოდნენ. თელავის საავადმყოფოშიღა მოვედი გონზე. მარინას პრაფესორი ჩამეეყვანა თბილისიდან, გიჟების ექიმი. აურაცხელი ნევსები გეეკეთებინათ ჩემთვინა. არაფერი აღარ მახსომდა. „ნუ გეშინია, მახსოვრობა ნელ-ნელა აღგიდგება, ოღონდ მე რა წამლებსაც გამოგიწერ, ისინი უნდა სვა. არაყი და ღვინო კი დაივიწყო!“ – ეგრე მითხრა პრაფესორმა. მერე ეტყობა შავეცოდე და დაამატა: „ექვსი თვის მერე, როცა მეხსიერება დაგიბრუნდება, ცოტა პივა შაიძლება. ოღონდ ღვინო ან არაყი ერთი ჭიქაც რო დალიო, ისევ დაგკრუნჩხამსო“. ხოდა, გენაცვა, იმიტომაც ვეტანები პივასა, თორე ამას კახეთში, ხო იცით, რასაც ეძახიან? მაიმუნების კაკაოს. ჩიფსები და პივა! მართლა მაიმუნი გავხდი ამ სიბერეში.

განა პატარა ასაკისა ვარ – წლეულს ოთხმოცდაოთხი წელი მისრულდება. ცხოვრება ადგილზე არა დგას, გენაცვა, დრო გარბის და ყველაფერი იცვლება, თან იგრე მარდად, რო დილაზე გაღვიძებული, გუშინდელ ალაგს ვეღარა ვცნობ. თითქო სხვისას დამთვრალ-დაძინებული პახმელიაზე ვიღვიძებდე და შაშინებული ვაცეცებდე თვალებს – ღმერთო, მამაგონე სადა ვარ და როგორ მოვხვდი აქაო... ე ცხოვრება წინ მიდის თუ უკან, ვერ გეტყვით, ადგილზე რო არა დგა – ეგ ხო ნაღდია. აბა, პაპაჩემი რას იფიქრებდა, რო კამეჩაანთკარში კაფე და სუპერმარკეტი გაიხსნებოდა! რო ბალღები ჟუვაჩკებსა და კოკა-კოლებს შაეჩვეოდნენ; რო ქალები, ნუკი გეწყინება და, შენსეეფ ჭიპშიშველანი ივლიდნენ; ქურდები და მილიციის უფროსები ეკლესიების შენებას მიჰყოფდნენ ხელსა; უბრალო ხალხი კი ვიღაცა მამაძაღლების ნაჩუქარ ფქვილსა და შაქარს დაჰხარბდებოდა.

ერთადერთი, რაც არ გამაიცვალა, ისევ ეს კავკასიონის მთებია, მაწონგადასხმულებივით რო დაგვქათქათებენ თავზე... ისე, როგორც ადრე, მეფე ერეკლეს დროსა.

2005